

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálněpedagogických studií

Bakalářská práce

Daniela Baráková

Návrh pracovních listů a pomůcek pro práci se žáky se specifickými
poruchami učení

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně pod odborným vedením doc. PhDr. Vojtecha Regece, Ph.D. a použila samostatně a výhradně s použitím literatury uvedené v seznamu literatury dané práce.

Souhlasím, aby moje práce byla uložena na Univerzitě Palackého v Olomouci a zpřístupněna studijním účelům.

V Olomouci dne 18. 5. 2020

Daniela Baráková

Poděkování

Ráda bych poděkovala panu doc. PhDr. Vojtechu Regecovi, Ph.D., který mi věnoval mnoho času při konzultacích práce. Děkuji mu za odborné vedení a cenné rady.

V Olomouci dne 18. 5. 2020

Daniela Baráková

OBSAH

ÚVOD.....	6
TEORETICKÁ ČÁST	7
1 Specifické poruchy učení.....	7
1.1 Příčiny a výskyt specifických poruch učení	7
1.2 Klasifikace specifických poruch učení	9
1.2.1 Dyslexie	12
1.2.2 Dysortografie	13
1.2.3 Dysgrafie	14
1.2.4 Vymezení dyskalkulie, dyspinxie, dysmúzie a dyspraxie	15
2 Práce se žáky se specifickými poruchami učení.....	18
2.1 Klíčové kompetence v rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání. 18	
2.1.1 Komunikativní kompetence jedinců se specifickými poruchami učení	18
2.2 Zásady práce se žákem se specifickými poruchami učení.....	19
2.3 Reedukace specifických poruch učení	20
2.3.1 Reedukace dysortografie	21
2.3.2 Postup práce při rozlišování měkkých a tvrdých slabik	23
2.3.3 Pomůcky k rozlišování měkkých a tvrdých slabik	24
PRAKTICKÁ ČÁST	27
3 Návrh pracovních listů a pomůcek pro žáky se specifickými poruchami učení	27
3.1 Cíl praktické části	28
3.2 Průběh průzkumu.....	29
3.3 Tvorba pomůcek - mačkadel.....	31
3.3.1 Návod k používání pomůcek	37
3.4 Tvorba pracovních listů na rozlišování slabik di - dy, ti - ty, ni - ny.....	38
3.4.1 Návod k používání pracovních listů	39
3.5 Závěr z ověřování	53
ZÁVĚR.....	55
SEZNAM ZKRATEK	56
SEZNAM LITERATURY	57
SEZNAM ODKAZŮ OBRÁZKŮ.....	60
SEZNAM TABULEK	61
SEZNAM GRAFŮ	62

SEZNAM OBRÁZKŮ	63
SEZNAM PŘÍLOH	64
ANOTACE	79

ÚVOD

Učení hraje velkou roli v životě dítěte, obzvláště po dobu povinné školní docházky, jejíž výsledky ovlivňují volbu povolání a postavení člověka v životě. Běžně se setkáváme s dětmi se specifickými poruchami učení (dále jen SPU). Pro děti s SPU bývá učení náročnější, musí vynaložit mnohem více sil i trpělivosti. Jen větší úsilí by samo o sobě bylo málo. Přístup k žákům s SPU se v posledních letech velmi změnil, existuje mnoho způsobů, jak jim ulehčit jejich břemeno. Děti s SPU díky vhodnému přístupu lépe přijmout své obtíže, aniž by to mělo negativní vliv na jejich sebevědomí. Včasná reedukace jim umožní s SPU pracovat a neházet flintu do žita.

Na své praxi jsem se setkala s dětmi s SPU. Každé z nich bylo jedinečné a mělo svůj vlastní příběh, různé zázemí, různé možnosti, někdo úžasně, jiný minimálně. Některé děti s SPU měly doma skvělé zázemí s velkou oporou rodiny. Některé děti s SPU takové štěstí neměly. Přemýšlela jsem, co mohu pro tyto děti s SPU udělat, jak je podpořit. Mnohé z nich byly zklamané a demotivované z dřívějších neúspěchů. Reagovaly dobře na zájem, pochvalu a motivaci. Jako každé dítě si rády hrály. Toho jsme zkusily využít - zpestřením učení – vytvořením pracovních listů a pomůcek k navození příjemné atmosféry.

Tato bakalářská práce je rozdělena do dvou částí, na teoretickou a praktickou. Teoretická obsahuje dvě kapitoly. První kapitola popisuje SPU, předně dyslexii, dysortografii a dysgrafii, jejich projevy a stručně nastiňuje jejich příčiny. Druhá kapitola se věnuje práci s žáky s SPU, která je vždy velmi individuální a má svá specifika. Popisuje reedukaci SPU, zásady práce se žáky s SPU i pomůcky k reedukaci SPU, konkrétně k rozlišování měkkých a tvrdých slabik di – ti - ni, dy – ty - ny.

V praktické části jsme se zabývaly návrhem a ověřením pracovních listů a pomůcek pro žáky s SPU, což bylo cílem této bakalářské práce. Snažili jsme se vytvořit hravou a zábavnou formou pracovní listy a pomůcky konkrétním žákům s SPU dle jejich individuálních potřeb.

Doufáme, že naše pracovní listy a pomůcky budou inspirací pro další pedagogy, kteří mají v péči děti s SPU.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Specifické poruchy učení

Zelinková (2015) popisuje, že definice specifických poruch učení, dále jen SPU, a především dyslexie prošly od prvního pokusu o vytvoření definice této poruchy do současnosti změnami odrážejícími vývoj vědních oborů i přístup k problematice autorů a proto se od sebe výrazně liší definice z počátku století a definice dnešní, stejně jako vyjádření odborníků různých profesí a jednotlivých autorů. S tímto názorem souhlasí i Bartoňová (2018, s. 42) a dodává, že „...nový pohled na danou problematiku vychází z nutnosti opustit chápání specifických poruch učení z hlediska jednotlivých příznaků.“

Specifickými poruchami učení se zabývá Bartoňová, Jucovičová, Žáčková, Michalová, Pokorná, Vítková, Zelinková a další.¹

Změna přístupu k žákům s SPU

Zelinková (2015) zdůrazňuje, že označení dyslektik, dyslektická třída, dyslektická společnost není správné, jde především o osobnost, která je jedinečná, neopakovatelná, má řadu pozitivních i negativních charakteristik a pouze jednou z nich je snížená schopnost naučit se číst, že v každém dítěti je třeba vidět především osobnost a specifické obtíže se nesmějí stát dominujícím znakem. Z těchto důvodů se přechází k označení žáků s postižením. Jucovičová, Žáčková (2017) uvádí, že v současné době děti s touto problematikou bývají označovány jako žáci se speciálními vzdělávacími potřebami, dále jen SVP, což jejich problematiku vystihuje nejlépe, protože kromě reedukace jejich poruch je často nutné použití jiných výukových metod, speciálních pomůcek a vytváření takových situací, ve kterých dítě může projevit své skutečné schopnosti a dovednosti nezkrácené projevy specifické poruchy učení.

1.1 Příčiny a výskyt specifických poruch učení

„Pojem specifické poruchy učení (SPU) označuje různorodou skupinu poruch, které mají individuální charakter, mohou vznikat na podkladě dysfunkce nervové soustavy. Jsou

¹ Někteří autoři používají termín specifické vývojové poruchy učení jako synonymum k termínu specifické poruchy učení, vynechávají však slovo „vývojové“ např. Bartoňová (2018), Pokorná (2011), Zelinková (2015).

popisovány jako poruchy v jednom či více psychických procesech, nutných k porozumění či užívání řeči v mluvené nebo psané formě, popř. jako poruchy schopnosti zvládat některé činnosti v populaci běžné.“ (Bartoňová, 2018, s. 20)

„Do dnešního dne neexistuje jednotná teorie, která by přesně specifikovala příčiny vzniku specifických poruch učení. Vzniklo však mnoho teorií a hypotéz zaměřených na etiologii této poruchy.“ (Bartoňová, 2018, s. 42)

Současné přístupy k etiologii

Dle Michalové (2004) lze najít příčiny SPU v poruchách vnímání, řeči, motoriky apod. Dále autorka uvádí, že se někteří badatelé přikláněli k názoru, že hlavní důvod je třeba hledat v genetické bázi, druzí spíše v poškození mozku. Přičemž autorka dále, že se zdá nepravděpodobné, aby za SPU mohl pouze jediný činitel, který by jejich existenci zapříčiňoval, spíše se autorka domnívá, že se na vzniku potíží musí podílet více faktorů v rámci komplexního působení.

Zelinková (2015) člení příčiny SPU do tří kategorií – biologicko-medicínské roviny, kognitivní roviny a behaviorální. V biologicko-medicínské rovině uvádí autorka jako příčinu vzniku SPU genetiku včetně vlivu prostředí. Jako další příčinu na podkladě výzkumů Ala M. Galaburdy a Normana Geshwinda uvádí autorka hormonální změny, zvýšená hladina testosteronu je příčinou proč SPU postihují častěji chlapce. Dále autorka zmiňuje cerebelární teorii, jejímiž autory jsou Roderic Nicolson a Angela Fawcett, která tvoří přechod mezi rovinou biologicko-medicínskou a kognitivní a vysvětluje změny v kognitivních a behaviorálních mechanismech na základě deficitu ve struktuře a fungování mozečku. V kognitivní rovině popisuje Zelinková (2015) jako rovinu poznávacích procesů se prokázal deficit v těchto oblastech – fonologický deficit, vizuální deficit, deficity v oblasti řeči a jazyka, deficity v procesu automatizace, deficity v oblasti paměti, deficity v časovém uspořádání ovlivňující rychlost kognitivních procesů a kombinace deficitů. Do poslední kategorie příčin SPU řadí autorka rovinu behaviorální, kterou dělí do rozboru procesu čtení, rozboru procesu psaní a rozboru chování při čtení, psaní a při běžných denních činnostech. Přičemž k nejčastěji uváděným příčinám řadí fonologický deficit Bartoňová (2018) i Zelinková (2015), která dodává deficit v časovém uspořádání procesů, rychlost v provádění procesů. Pokorná (2011) uvádí, že SPU mají rozličnou etiologii mimointelektového charakteru, která však negativně ovlivňuje i rozvoj kognitivních a intelektových funkcí.

Dys - poruchy se neprojevují pouze v oblasti, kde je defekt nejvýraznější. Mají naopak řadu společných projevů. Objevují se ve větší či menší míře poruchy řeči, obtíže v soustředění, poruchy pravolevé orientace, často je nedostatečná úroveň zrakového a sluchového vnímání i další poruchy ve vývoji kognitivních (poznávacích) funkcí. Použitím tohoto pojmu ukazuje Zelinková (2015) na vzájemnou příbuznost jednotlivých typů poruch učení.

Jucovičová, Žáčková (2017) uvádí, že u těchto dětí bývají porušeny funkce, které jsou potřebné pro učení se psaní, čtení a počítání – tedy funkce percepční, kdy je porušeno především smyslové vnímání (zrakové, sluchové), funkce kognitivní (poznávací) – porušena schopnost koncentrace pozornosti, paměť, myšlení, řeč a matematické představy, funkce motorické (pohybové) – porušena jemná a hrubá motorika ruky, ale i očních pohybů a mluvidel, porucha motorické koordinace (suhry pohybů) a rytmicity, porucha senzomotorických funkcí, kdy se jedná o propojení percepčních, kognitivních a motorických funkcí. Autorka dále uvádí, že z těchto důvodů SPU nazývá poruchami funkčními, protože není poškozen tělesný orgán jako takový, ale je narušena funkce centrální nervové soustavy.

Bartoňová (2018) upozorňuje, že SPU je nutné odlišit od poruch nespecifických, obecně se vyskytujících, které mohou být způsobeny například sníženým rozumovým nadáním, smyslovým postižením, nedostatečnou motivací ke školní práci, nepodnětným prostředím. Zelinková (2015) dodává, že DYS – poruchou není: pomalé osvojování dovedností číst, psát a počítat u dětí vývojově nezralých, u dětí s nízkou úrovní rozumových schopností a dále autorka uvádí, že jako poruchu nelze označovat výskyt pouze jednoho z projevů poruch učení, např. záměny krátkých a dlouhých samohlásek, záměny písmene b-d-p.

Jak uvádí Jucovičová, Žáčková (2017) specifikem je i to, že intelektové schopnosti dětí s SPU jsou většinou průměrné až nadprůměrné, zdůrazňuje však, že je výrazný rozdíl mezi výkonem dítěte a jeho schopnostmi, kdy výkon dítěte je snížený, neodpovídá jeho obecným schopnostem, je zde významná disproporce mezi podávanými výkony a schopnostmi těchto dětí.

1.2 Klasifikace specifických poruch učení

Podle Zelinkové (2003) SPU nejsou pouze předmětem zájmu pedagogiky nebo psychologie, ale též věd lékařských a dalších příbuzných oborů: 10. revize Mezinárodní klasifikace nemocí z roku 1992 užívá následující pojmy a číselnou klasifikaci.

F80- F89

F80 Specifické vývojové poruchy řeči a jazyka

F80.0 Specifická porucha artikulace řeči

F80.1 Expresivní porucha řeči

F80.2 Receptivní porucha řeči

F80.3 Získaná afázie s epilepsií

F80.8 Jiné vývojové poruchy řeči a jazyka

F80.9 Vývojová porucha řeči a jazyka nespecifikovaná

F81 Specifické vývojové poruchy školních dovedností

F81.0 Specifická porucha čtení

F81.1 Specifická porucha psaní

F81.2 Specifická porucha počítání

F81.3 Smíšená porucha školních dovedností

F81.8 Jiné vývojové poruchy školních dovedností

F81.9 Vývojová porucha školních dovedností nespecifikovaná

Mertin (2018) podotýká, že Světová zdravotnická organizace - the World Health Organization (dále jen WHO) vydala dlouho očekávanou jedenáctou revizi Mezinárodní klasifikace nemocí, na jejímž základě budou pravděpodobně od roku 2022 i v České republice, dále je ČR, diagnostikovány poruchy a nemoci, přičemž čtyři roky mají posloužit tomu, aby byly přeloženy příslušné podklady a implementaci klasifikačního systému do vlastních norem a předpisů, dále autor tamtéž uvádí, že v názvu kategorie zmizel termín specifické.

„Přijetí ICD-11 bylo schváleno na 72. Světovém zdravotnickém zasedání v květnu 2019 a vstoupí v platnost dne 1. ledna 2022.“ ÚZIS, 2020

Protože česká verze MKN – 11 se teprve připravuje, uvádím zde anglický název ICD - 11 (International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems, dále jen ICD-11). Vycházela jsem z ICD-11 for Mortality and Morbidity Statistics (Statistika

úmrtností a nemocností) Version 04 / 2019. SPU jsou v ICD - 11 zařazeny do 6. kapitoly s názvem Neurovývojové poruchy. Následující pojmy a číselná klasifikace jsou uvedeny v ICD-11 (2019), do češtiny bychom mohli přeložit následovně:

06 Duševní, behaviorální nebo neurovývojové poruchy

Neurovývojové poruchy

6A00 Poruchy intelektuálního vývoje

6A01 Vývojové poruchy řeči nebo jazyka

6A03 Vývojová porucha učení

6A03.0 Vývojová porucha učení s poruchou čtení

6A03.1 Vývojová porucha učení s poruchou psaného projevu

6A03.2 Vývojová porucha učení s poruchou matematiky

6A03.3 Vývojová porucha učení s jiným specifickým poškozením učení

6A03.Z Vývojová porucha učení nespecifikována

„V odborné literatuře pedagogické a psychologické se setkáváme s termíny specifické vývojové poruchy učení nebo chování, specifické poruchy učení, vývojové poruchy učení. Tyto pojmy jsou nadřazeny pojům dyslexie, dysgrafie, dysortografie, dyskalkulie, dysmúzie, dyspinxie a dyspraxie. Tři posledně jmenované pojmy jsou ryze českým specifikem, v zahraniční literatuře se s nimi nesetkáme.“ (Bartoňová, 2018, s. 20)

Obdobně řadí mezi základní typy SPU Jucovičová, Žáčková (2017) dyslexii, dysortografii, dysgrafii a dyskalkulii a méně časté SPU – a to dyspraxii, dyspinxii a dysmúzii. Přičemž Zelinková (2015) dodává, že pojem dyslexie se začal používat jako první, vývojem teorie i praxe se vydělil pojem dysortografie a dysgrafie.

Jucovičová, Žáčková (2017) uvádí, že tyto poruchy se mohou u dětí vyskytovat samostatně, ale častěji tvoří komplex SPU, často se také vyskytují v kombinaci se syndromem poruchy pozornosti (ADD) nebo syndromem poruchy pozornosti spojeným s hyperaktivitou (ADHD).

Terminologie SPU v zahraničí dle Zelinkové (2015) V zahraniční literatuře se používá následující terminologie: americká literatura používá pojem learning disability, Velká Británie

název specific learning difficulties, ve francouzštině dyslexie, v německé literatuře pojem Legasthenie, Kalkulasthenie. Dále autorka zdůrazňuje, že německý pojem Lernbehinderte neoznačuje jedince s poruchami učení v našem slova smyslu, ale označení žáků, jejichž rozumové schopnosti se pohybují v pásmu lehké mentální retardace nebo v hraničním pásmu. (Zelinková, 2015)

1.2.1 Dyslexie

Termín a definice dyslexie

„Termín dyslexie, který označuje poruchu čtení, ale bývá také užíván pro označení poruchy čtení a psaní, nebo bývá dokonce termínem pro specifické poruchy učení jako celek. V současnosti používaný termín specifická porucha čtení naznačuje, že dyslexie spadá do množiny specifických poruch učení. Samotné slovo dyslexie je odvozeno latinského lexis – řeč, jazyk a předpony dys, určující nedostatečnost této funkce.“ (Bartoňová, 2010, s. 12)

Dyslexie je jednou z nejvíce sledovaných oblastí, její definice procházejí neustálým vývojem a stojí v popředí zájmu a sledování všech odborníků. Tamtéž autorka dále popisuje, že dyslexie má ze všech specifických poruch učení nejvíce propracované pojmové vymezení. Zmiňuje, že v současnosti je tendence oprostít se od definic zaměřených na vysvětlení poruchy a definovat problém na základě potřeb dítěte, jako celkový proces přístupu k němu. (Bartoňová, 2010)

„Dyslexie je specifická porucha učení, která je neurobiologického původu. Je charakterizována obtížemi se správným a/nebo plynulým rozpoznáním slova a špatným pravopisem a dekódovacími schopnostmi. Tyto obtíže jsou typickým následkem deficitu ve fonologické složce jazyka, který je často neočekávaný ve vztahu k ostatním poznávacím schopnostem a k podmínkám efektivní výuky ve třídě. Mezi sekundární následky mohou patřit problémy s porozuměním čteného a omezené čtenářské zkušenosti, které brání růstu slovní zásoby a základní znalostí.“ (Bartoňová, 2010, s. 13)

Specifické chyby při čtení dle Bartoňové (2005):

- Špatné čtení písmen na začátku, uprostřed nebo na konci slova.
- Záměny jednoslabičných nebo krátkých slov.
- Záměna tvarově podobných písmen, vizuální záměna (b - d, t - j).

- Záměny písmen podobných tvarově i zvukově (a - i, s - š).
- Záměny jedné nebo více slabik ve slově.
- Inverze (převrácení sledu písmen (rád – dar, sem – mes).
- Přidávání jednoho nebo více písmen, které však netvoří slabiku.
- Vynechávání písmen.

Zelinková (2015) doplňuje, že dyslexie ovlivňuje rychlost a správnost čtení i porozumění textu, dítě s dyslexií při čtení luští písmena a hláskuje, neúměrně dlouho slabikuje nebo naopak čte zbrkle a slova si domýšlí.

Jucovičová, Žáčková (2004) dodává, že děti s dyslexií mohou mít také problémy s intonací a melodií věty, čtou monotónně, neklesají hlasem, nesprávně hospodaří s dechem a často neudrží pozornost na jednom řádku, ale řádky přeskakují. Dále autorka uvádí, že děti s dyslexií mohou mít obtíže tam, kde budou závislé na výkonu čtení, nejen jazycích, ale i naukových předmětech i v matematice např. při řešení slovních úloh.

1.2.2 Dysortografie

Dysortografii lze popsat jako specifickou poruchu pravopisu vyskytující se velice často ve spojení s dyslexií. Tato porucha nepostihuje celou oblast gramatiky jazyka, ale týká se tzv. specifických dysortografických jevů, vynechávek, záměn tvarově podobných písmen v písemné podobě. Podkladem jsou většinou poruchy v oblasti sluchové a zrakové analýzy a syntézy, sluchové a zrakové diferenciaci a paměti. (Bartoňová, 2018)

„Porucha negativně ovlivňuje také proces aplikace gramatického učiva. Při uplatnění reedukační péče dělá dítě těchto chyb méně, ale na správné napsání potřebuje více času než ostatní žáci. V časově limitovaných úkolech (diktáty, písemné prověrky v jakémkoliv předmětu) se dysortografické chyby mohou znovu objevovat, přibývají chyby pravopisné i v jevech, které si dítě osvojilo a umí je ústně bez obtíží a správně zdůvodnit.“ (Bartoňová, 2005, s. 46)

Zelinková (2015) uvádí, že dysortografie postihuje pravopis ve dvou oblastech, projevuje se zvýšeným počtem specifických dysortografických chyb a obtížemi při osvojování učiva a aplikaci gramatických jevů.

Dále Bartoňová (2018) popisuje **typické dysortografické chyby**:

- Vynechávání písmen, slabik, slov i vět.
- Přidávání písmen (vkládání samohlásek do shluku souhlásek), slabik, vět.
- Spojování slov v jeden celek, nedodržování hranic slov v písmu. U starších žáků bývá typické psaní slov dohromady s předložkami (ustromu, zalesem), se zvrtnými zájmeny se, si – učímese, hrajemesi). Další chyby se projevují v nesprávném dělení slov.
- Vynechávky nebo nesprávné umístění diakritických znamének.
- Přesmykování slabik.
- Váhání, pomalost.
- Chyby z artikulační neobratnosti.
- Záměny hlásek zvukově podobných, zvláště znělých a neznělých – hláskové shluky – sníh: h/ch, mez: z/s.
- Změny slabik zvukově podobných – slabiky – bě, pě, vě, mě, zejména slabiky – di, ti, ni, dy, ty, ny. Nesprávné rozlišování těchto slabik ovlivní i určování pravopisu podstatných a přídavných jmen podle vzorů, u nichž jsou tyto slabiky jejich koncovkami.
- Chudá produkce v psaném projevu.
- Chyby v přepisu.
- Špatné rozlišování konce slov, vět.
- Nedodržování délek samohlásek.

Zelinková (2015) zmiňuje, že se v minulých letech o pravopisných chybách v souvislosti s dysortografií nemluvalo, předpokládalo se, že pokud bude mít žák s dysortografií dostatek času, zvládne se naučit. Dále autorka uvádí, že ze zkušeností učitelů bylo vyzorováno, že např. žák s dysortografií se naučí vyjmenovaná slova, ale není schopno přiřadit slova příbuzná. Jako příčinu autorka uvádí snížení kognitivních funkcí (proces automatizace, pracovní paměť, rychlé vybavování pravidel).

1.2.3 Dysgrafie

Dysgrafie je specifická porucha grafického projevu. Postihuje zejména celkovou úpravu písemného projevu, osvojování jednotlivých písmen, napodobení tvaru, spojení hlásky

s písmenem a řazení písmen. Dítě opět zaměňuje tvarově podobná písmena, písmo je neuspořádané, těžkopádné, neobratné. Objevuje se tendence písmo směšovat psací a tiskací písmo. Žáci postižení touto poruchou se dlouho nemohou naučit dodržení liniatury, výšky písma. Píší pomalu, namáhavě, obsah napsaného v časové tísní nekoordinuje se skutečnými žákovými jazykovými schopnostmi. Často u nich zjišťujeme vadné držení psacího náčiní. Samotný proces psaní vyžaduje velkou koncentraci žákovy pozornosti, který není schopen se soustředit na obsahovou a gramatickou stránku projevu. (Bartoňová, 2005)

„U dysgrafie se nejčastěji projevuje kombinace deficitů – obtíže s jemnou motorikou, snížená zraková představitivost, tzn. neschopnost vybavit si tvary písmen a neschopnost zapamatovat si motorické vzorce tvarů i písmen.“ (Bartoňová, 2005, s. 69)

Chyby v psaní u dysgrafických dětí

Příčinou bývá nejčastěji porucha motoriky jemné i hrubé, dále přistupují poruchy motorické koordinace a senzomotorické obtíže. Děti mívají neuvolněnou paži, předloktí, zápěstí i prsty ruky. Často se projevuje křečovitě držení psacího náčiní. To se odráží v kvalitě jejich rukopisu. Písmo bývá nečitelné, váže se na problémy s jemnou motorikou. Psaní bývá pro dítě náročnou činností i v případě, že dítě nezvládá orientaci v prostoru. V textu se objevují dysgramatismy, které jsou často uvědomělé a děti jimi maskují poruchy pravopisu. Porušeno bývá i vlastní psaní. Projevuje se velmi pomalé tempo, je porušena plynulost a rychlost psaní. Dítě má problémy s návazností jednotlivých písmen v psaném slově, je rychleji unavitelné. Opakem může být i rychlejší tempo, ale tato rychlost je pak na úkor kvality písma. (Bartoňová, 2005)

Zelinková (2015) uvádí, že dítě s dysgrafií si obtížně pamatuje tvary písmen, obtížně je napodobuje, písmo je často obtížně čitelné, potíže přetrvávají i ve vyšších ročnících, žák často škrtá, přepisuje písmena, objevuje se neúměrně pomalé tempo psaní a tento výkon vyžaduje neúměrně mnoho energie, vytrvalosti a času.

1.2.4 Vymezení dyskalkulie, dyspinxie, dysmúzie a dyspraxie

Dyskalkulie

„Dyskalkulie je specifická porucha matematických schopností. Do obtíží v matematice se mohou promítnout – a často v každodenní školní praxi, jak dokládají výzkumy např.

R. Blažkové (2009,2010) a M. Vaňurové (2007), i skutečně promítají – dysgrafické a dyslektické obtíže žáka.“ (Grenarová in Bartoňová, 2012, s. 100)

Zelinková (2015) uvádí, že dítě s dyskalkulií má obtíže při osvojování matematických pojmů, chápání a provádění operací, neúměrně dlouho setrvává na počítání pomocí prstů např. ve 4. ročníku při počítání do deseti. Autorka člení dyskalkulií na praktagnostickou, verbální, lexickou, grafickou, operační a ideagnostickou. Praktagnostická dyskalkulie je porucha matematické manipulace s konkrétními předměty nebo nakreslenými symboly, dítě s touto poruchou bude mít obtíže při tvoření skupin či řad předmětů, porovnávání počtu předmětů, potíže činí i pojem číslo, v geometrii dítě nemůže seřadit různě dlouhé předměty podle velikosti. U verbální dyskalkulie má dítě obtíže při označování množství a počtu předmětů, operačních znaků a matematických úkonů, patří sem neschopnost vyjmenování řady číslovek od nejnižší k nejvyšší a naopak, jmenování sudých a lichých čísel. V případě lexické dyskalkulie jde o neschopnost číst matematické symboly (číslice, čísla, operační symboly), potíže dítěti s touto poruchou činí přečíst číslo s nulami uprostřed, objevují se záměny tvarově podobných čísel např. 3 - 8, 6 - 9, římských číslic IV - VI, záměny čísel 12 - 21, čtení pouze číslic 2, 3, 8 místo čísla 238. Autorka uvádí jako příčinu této poruchy poruchu zrakové percepce nebo poruchu orientace v prostoru, zvláště pravolevé orientace, dále autorka zde zmiňuje, že tuto poruchu nazývá Košč numerickou dyslexií. U grafické dyskalkulie uvádí Zelinková (2015), že jde o neschopnost psát matematické znaky, jedinec není schopen psát číslice formou diktátu či přepisu, obtíže mu činí psaní vícemístných čísel, píše je v opačném pořadí, zapomíná psát nuly, při psaní pod sebe není schopen umísťovat jednotky pod jednotky, desítky pod desítky, autorka opět zde zmiňuje, že Košč používá název numerická dysgrafie. Operační dyskalkulii popisuje Zelinková (2015) jako narušenou schopnost provádět matematické operace, sčítání, odčítání, násobení a dělení, objevují se záměny operací např. sčítání – odčítání, při sčítání delších řad záměny desítek a jednotek, obtíže s osvojením násobilky, obtíže při řešení kombinovaných úloh, kde je potřeba udržet v paměti jednotlivé výsledky, zde autorka uvádí, že se týká spíše vyšších ročníků. Ideagnostická dyskalkulie je podle Zelinkové (2015) porucha v oblasti pojmové činnosti, především chápání matematických pojmů a vztahů mezi nimi, vztahy v matematických řadách např. vztahy mezi čísly a určit číslo následující např. 5, 10, 15 ..., jedinec nechápe číslo jako pojem, umí napsat a přečíst číslo 9, ale neuvědomuje si, že 9 je též $10 - 1$ či 3×3 , polovina z 18 apod., obtíže se objevují i ve slovních úlohách.

Dyspinxie

Dispinxii popisuje Bartoňová (2018) jako specifickou poruchu kreslení charakterizovanou nízkou úrovní kresby. Dále uvádí, že dítě zachází s tužkou neobratně, tvrdě, nedokáže převést svou představu z trojrozměrného prostoru na dvojrozměrný papír, má potíže s pochopením perspektivy.

Dysmúzie

„Specifická porucha postihující schopnost vnímání a reprodukce hudby, projevuje se obtížemi v rozlišování tónů, dítě si nepamatuje melodii, nerozlišuje a není schopno reprodukovat rytmus. Potíže se čtením a zápisem not spíše souvisí s problémy dyslektickými, respektive dysgrafickými.“ (Bartoňová, 2018, s. 37)

Dyspraxie

„Dyspraxie je porucha, která postihuje osvojování, plánování a provádění volných pohybů. V zahraniční literatuře je užívána řada jiných označení, např. vývojová verbální dyspraxie, vývojová artikulační dyspraxie, cerebelární deficit, minimální mozková dysfunkce, vývojová porucha koordinace, senzomotorická dysfunkce a další.“ (Portwood in Zelinková, 2005, s. 120).

Bartoňová (2018) popisuje dyspraxii jako specifickou poruchu obratnosti, schopnosti vykonávat složité úkony, která se může projevit při běžných denních činnostech i ve vyučování. Dále uvádí, že ji podle 10. revize Mezinárodní klasifikace nemocí najdeme pod názvem Specifická vývojová porucha motorické funkce. Tyto děti bývají pomalé, nešikovné, neupravené, jejich výrobky jsou nevzhledné, to často u dítěte vytváří nechuť k motorickým činnostem.

2 Práce se žáky se specifickými poruchami učení

Vítková in Bartoňová (2016) uvádí, že cílem současného školství v České republice je vytvořit takové školní prostředí a klima školy, které poskytne všem žákům stejné podmínky a šance na dosažení vzdělání a zajistím jim právo na rozvoj jejich individuálních předpokladů. Dále autorka zmiňuje, že v posledních dvou desetiletích došlo k významným změnám ve vzdělávání žáků se SVP.

V této kapitole popíšeme klíčové kompetence v rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání, zásady práce se žákem s SPU, reedukaci SPU a zmíníme i pomůcky, které se v jejím rámci používají.

2.1 Klíčové kompetence v rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání

Girglová (2013) popisuje systém základního vzdělávání, který je řízen prostřednictvím Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání, dále jen RVP ZV, který podléhá školskému zákonu. RVP ZV si klade za cíl pomáhat žákům formovat, rozvíjet a zkvalitňovat jejich klíčové kompetence. Dále autorka uvádí, že klíčové kompetence by měly být aktivovány a rozvíjeny u všech žáků i u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

V RVP ZV je vymezeno šest základních klíčových kompetencí, které se vzájemně ovlivňují, prolínají a úzce na sebe navazují. Jde o kompetence k učení, komunikativní kompetence, kompetence k řešení problémů, sociální a personální kompetence, občanské kompetence a pracovní kompetence. RVP má stanovené stejné oblasti kompetencí pro předškolní, základní i gymnaziální vzdělávání, liší se úrovní, které by žák měl dosahovat. (Girglová, 2013)

2.1.1 Komunikativní kompetence jedinců se specifickými poruchami učení

Bendová (2011) vymezuje komunikaci jako jednu z nejdůležitějších životních potřeb člověka, zaujímá významnou roli, předně v rámci rozvoje jeho osobnosti. Jak autorka dále popisuje, edukační proces je založen na přenosu informací mezi učitelem a jeho žáky a nelze si ho představit bez vzájemné komunikace, je třeba komunikaci, komunikativní kompetence žáků rozvíjet, optimalizovat v průběhu výchovně-vzdělávacího procesu.

Komunikativní kompetence velmi úzce souvisejí s oblastí Jazyk a jazyková komunikace, kterou tvoří Český jazyk a literatura. Díky inkluzívním strategiím patří do problematiky hlavního vzdělávacího proudu vzdělávání žáků se SVP. (Girglová, 2013)

2.2 Zásady práce se žákem se specifickými poruchami učení

Specifické poruchy učení patří do jednoho z deseti okruhů narušené komunikační schopnosti, dále jen NKS, a to do narušení grafické stránky řeči. (Peutelschmiedová in Bendová, 2011)

Bendová (2011) uvádí, že v rámci edukačního procesu dětí s NKS je třeba respektovat logopedické principy (zásady), které zvyšují efektivitu práce, usnadňují ji a pozitivně se odrážejí do výchovně-vzdělávacího procesu dětí s NKS. Jsou to princip komplexnosti, princip individuálního přístupu, princip včasného zákroku, princip týmové péče, princip imitace normálního řečového vývoje, princip preferování obsahové stránky řeči, princip sociálního aspektu, princip přístupu hrou, princip polysenzorického přístupu a princip užívání mechanických pomůcek.

Princip komplexnosti znamená zohledňovat vývojová a osobnostní specifika dítěte s NKS v oblasti zdravotní, sociální a psychologické. Dále autorka zdůrazňuje, že se nelze zaměřit pouze na problematiku eliminace či minimalizace NKS a opomíjet tím rozvoj dalších složek osobnosti dítěte. Princip individuálního přístupu je nutné respektovat nejen specifika NKS, přístup, ale vždy i specifika osobnosti dítěte. Bendová (2011) uvádí, že princip včasného zákroku u dítěte školního věku, má pedagog zachytit co nejdříve, a to při zápisu do první třídy nebo během edukačního procesu. U principu týmové péče autorka uvádí vhodnost zapojení do péče nejen dítě s NKS, logopeda, ale i rodiče, učitele ZŠ, příp. i asistenty pedagoga. Princip imitace normálního řečového vývoje ve školním prostředí respektuje přirozený model vývoje řeči, při školní práci s dítětem s NKS je třeba počítat s tím, že dítě s NKS musí projít všemi vývojovými stádii řeči s určitým časovým posunem. Princip preferování obsahové stránky řeči před formální a zvukovou (před výslovností) u dětí s NKS je důležité klást důraz na to, co dítě vysloví, ne, jak to vysloví, preferovat obsahový rámec řeči. Princip sociálního aspektu je podle autorky charakterizován jako místo, které slouží k podpoře rozvoje mluvního projevu, všech jazykových rovin, zejména pragmatické, využívat přirozené komunikační školní prostředí. Princip přístupu hrou - hra je činnost pro dětský věk přirozená, pokud má dítě pocit, že si hraje, zpravidla nevnímá terapeutický podtext hry, lépe se koncentruje, je ochotné s pedagogem dlouhodobě spolupracovat a není tak snadno unavitelné. Dále autorka zdůrazňuje, že výběr hry je z pedagogického hlediska velmi důležitý a hra má za úkol rozvíjet komunikační potenciál dítěte. U princip polysenzorického přístupu jedná se o princip, který v rámci logopedické intervence preferuje vnímání všemi smysly a lze ho využívat v průběhu výchovně-vzdělávacího procesu dětí s NKS. Posledním principem je princip užívání

mechanických pomůcek, kdy se využívají různé pomůcky např. špatle, sondy, rotavibrátory, bzučák a jiné. (Bendová, 2011)

2.3 Reedukace specifických poruch učení

Jucovičová, Žáčková (2017) upozorňuje, že nejde v žádném případě o doučování, protože se jedná o soubor metod, které směřují k odstranění specifických obtíží při čtení, počítání se zaměřením na rozvoj percepčně motorických funkcí. Dále autorka uvádí, že pokud jsou zjištěny u dítěte i výukové nedostatky, je třeba upozornit rodiče na nutnost zajištění doučování, přičemž autorka zdůrazňuje, že doučování nelze zaměňovat s reedukací, protože reedukace doučování nenahradí a naopak.

Pojem reedukace

Pojem reedukace označuje Jucovičová, Žáčková (2004) jako soubory speciálně pedagogických postupů, metod práce zaměřených na rozvoj porušených nebo nevyvinutých funkcí.

Dle Jucovičové, Žáčkové (2014) znamená reedukační proces postupné zlepšování úrovně porušených nebo nevyvinutých funkcí potřebných pro čtení, psaní, počítání a jeho výsledkem je rozvoj těchto funkcí, vytvoření potřebné dovednosti na přijatelné úrovni a vytvoření kompenzační potíží plynoucí ze SPU.

Jucovičová, Žáčková (2017) uvádí, že reedukační proces je náročný a dlouhodobý, jeho efekt se dostavuje velmi pomalu a postupně, v některých případech je reedukační proces efektivnější, v jiných méně a někdy se nezdaří vůbec.

Reedukační lekce

Zelinková (2015) popisuje, jak má vypadat reedukační lekce, do jejího obsahu řadí motivaci, sluchovou a zrakovou percepci, pravolevou a prostorovou orientaci, řeč, čtení, grafomotoriku, psaní, gramatická pravidla, paměť, koncentraci pozornosti a hodnocení lekce s přáním pro příští setkání. Není možné je zvládnout v průběhu jednoho setkání.

Zelinková (1994) popisuje, že dítě, s nímž chceme pracovat, může mít nepříjemné zážitky z předcházejícího učení a předpokládat, že selže a jestliže chceme změnit vztah dítěte k učení, motivovat ho, doporučuje autorka začít činností, kde lze očekávat úspěch. Dále autorka doporučuje před reedukací navázat kontakt s dítětem, uvolnění, vyprávění o mimoškolní činnosti, zájmech apod. s cílem získání důvěry dítěte.

Zelinková (2015) k přípravě reedukační lekce autorka uvádí, že reedukační lekce pro konkrétní dítě nebo skupinu dětí vychází z diagnostiky. Příprava lekce vychází z dlouhodobých cílů reedukace, cílů v určitém období a ze současné situace. Jako první a poslední fázi lekce motivaci – motivační rozhovor by neměl chybět v žádné lekci, dítě má možnost vyjádřit své obavy a pochybnosti, mluvit o svém neúspěchu, úspěchu a přáních. Zdůrazňuje nechat dítě vypovídat, zamyslet se nad sebou, protože z rozhovoru mohou vyplynout dílčí příčiny neúspěchu ve škole. K hodnocení lekce Zelinková (2015) zdůrazňuje, že každá reedukace musí být zakončena hodnocením dítěte, především jeho sebehodnocením, protože s přibývajícím věkem si musí dítě uvědomovat svoji zodpovědnost za výsledek reedukace, navíc může vyjadřovat spokojenost či opak nad průběhem lekce. To je východiskem pro přípravu další lekce.

Pokorná (2011) popisuje, že při nápravě se vychází z diagnostických zjištění, vybírají se ta cvičení, která jsou pro dítě účelná, odpovídají jeho úrovni rozvoje jednotlivých funkcí. Autorka zdůrazňuje, že s dítětem nepochvívá to, co už umí a bylo by pro něj příliš jednoduché, ale ani takové cvičení, které by pro dítě bylo příliš náročné.

Jucovičová, Žáčková (2017) uvádí, že reedukace je vždy individuální záležitostí – vychází z individuality dítěte, z aktuálního stavu a konkrétních projevů poruchy. Neexistuje jednotný postup.

2.3.1 Reedukace dysortografie

Jak uvádí Jucovičová, Žáčková (2014), při reedukaci dysortografie vždy vycházíme z konkrétních obtíží dítěte, přičemž další postupy stanovíme na základě psychologické a speciálněpedagogické diagnostiky.

Zelinková (1994) popisuje dysortografii jako poruchu pravopisu, nezahrnuje celou gramatiku, ale vztahuje se převážně na dysortografické jevy, kterými jsou rozlišování krátkých a dlouhých slabik, rozlišování slabiky dy - di, ty - ti, ny - ni, rozlišování sykavek, přidávání a vynechávání písmen, slabik, nezvládnutí hranice slov v písmu.

Jucovičová, Žáčková (2017) uvádí, že dysortografie patří k poruchám, které zasahují období celé školní docházky.

Tato práce se věnuje tvorbě pracovních listů a pomůcek se zaměřením na rozlišování měkkých a tvrdých slabik (di – ti - ni, dy – ty - ny). Z tohoto důvodu popisují jednu oblast

reedukace dysortografie – konkrétně rozlišování měkkých a tvrdých slabik (di – ti - ni, dy – ty - ny).

Postupy při reedukaci dysortografie při rozlišování měkkých a tvrdých slabik (di – ti - ni, dy – ty - ny) dle Jucovičové, Žáčkové (2014):

- mačkadla,
- kombinace tmavých a světlých, pastelových barev, obrázkové nebo i jiné druhy abeced, kde je zvýrazněn rozdíl mezi i/y (i je vyrobeno z měkkého materiálu, y z tvrdého materiálu)
- dřevěná a textilní písmena
- obrázek hlavy jelena – tvrdé paroží znázorňuje y, měkký čumáček i
- barevné označování, vyškrtávání a kroužkování těchto slabik v textu a jejich doplňování do textu
- modely dvou domečků (jeden je označen y, druhý i) – děti třídí kartičky s neúplnými slovy (doplňují i/y) a vhazují do příslušného domečku
- plastové reliéfní tabulky souhlásek z řady interaktivních pomůcek – děti si jednotlivé hlásky samy vybarvují – výhodou je vlastní aktivita dětí, tabulku si dotvářejí, nedostanou ji hotovou, zapojuje se více smyslů zároveň – hmat, zrak, sluch.

Barevné označování používá ve cvičeních na rozlišování měkkých a tvrdých slabik di – ti - ni, dy – ty - ny i Zelinková (1993, s. 1), kdy zní zadání úkolu takto „*podtrhni dy, dý modře, di, dí červeně.*“, stejně zní zadání úkolů u cvičení slabik ty a ny. Tento způsob barevného podtrhávání používá ve cvičeních Treuerová (1994), měkké slabiky značí červeně, tvrdé slabiky modře.

Matějček (1995) popisuje metodu barevných písmen², popsanou zmíněným autorem již v roce 1972, na vývěsce, která se visí ve třídě, se světle šedým podkladem, kde jsou pod sebou v tabulce seřazeny nejprve všechny samohlásky bíle, tvrdé souhlásky černě, měkké souhlásky žlutě, obojetné souhlásky modře, písmena d, t, n červeně, přičemž di, ti, ni je opět žlutě a dy, ty, ny černě. Obdobně popisují Jucovičová, Žáčková (2014) karty s i / y barevně odlišeným y – černé, tvrdé jako zem, i žluté, měkké jako pampeliška.

² Jde o metodu popsanou Matějčkem již v roce 1972, která se na škole, kde jsme prováděli průzkum, nepoužívala.

2.3.2 Postup práce při rozlišování měkkých a tvrdých slabik

Jucovičová, Žáčková (2014) uvádí, že dětem s SPU často působí potíže rozlišování měkkých a tvrdých slabik (di – ti - ni, dy – ty - ny). Nejprve je třeba se zaměřit na rozlišování izolovaných slabik (di - dy), poté se přechází ke slovům, která dané slabiky obsahují na začátku slov např. divadlo, následně na konci slov např. hadi a nakonec slova obsahující tyto slabiky uprostřed např. hodina. Dále však autorka upozorňuje, že pro některé děti je nejnáročnější rozlišování měkkých a tvrdých slabik v koncovkách slov, v takovém případě je tedy třeba procvičovat nejdříve slova s měkkými a tvrdými slabikami na začátku, pak uprostřed a teprve potom na konci, zdůrazňuje slova obsahující zároveň měkké i tvrdé slabiky nechat až nakonec např. prázdniny, hodiny, týdenní. Autorky uvádí, že zpočátku můžeme napomáhat i přehnanou výslovností, postupně však od ní ustoupit. Jucovičová, Žáčková (2014) popisují, že dítěti pomáháme i uvědoměním si polohy mluvidel (jazyka) při vyslovování tvrdé slabiky (špička jazyka se opírá o horní patro hned za zuby) a měkké slabiky (špička jazyka se opírá o dolní řezáky, dále uvádí, že můžeme pomoci i logopedickou cestou, kdy si dítě pomáhá odezíráním v logopedickém zrcadle za pomoci druhé osoby, která sedí po boku dítěte.

Jucovičová, Žáčková (2014) uvádí, že účinnou metodou při reedukaci těchto potíží je zapojení hmatu využitím měkkých a tvrdých kostek, přičemž tvrdá kostka je vyrobena z tvrdého materiálu např. ze dřeva, měkká kostka z měkkého materiálu např. z molitanu. Autorky uvádí, že lze použít měkké a tvrdé míčky – molitanový a tenisový, také tzv. mačkadla, která se dají koupit.

Tuto metodu zavedl Matějček (1995) z podnětu Křivohlavého, dále autor udává, že se metoda dobře osvědčuje, lze ji využít v individuálním nácviku i ve skupinové práci. Tamtéž autor popisuje postup při individuálním nácviku v pedagogicko-psychologické poradně (ale i kdekoliv jinde) podle Kořenské - dítě se za stolcem proti nám, u pravé ruky má molitanovou kostku, u levé ruky dřevěnou kostku, mezi nimi sešit s jeho diktáty – pedagog řekne slovo, dítě opakuje, pedagog se ptá, co dělá jazyk, v jaké je poloze. Procvičujeme střídavě di, ti, ni – dy, ty, ny, dítě oznamuje polohu jazyka – čeho se jazyk dotýká, pokládá ruku na měkkou – tvrdou kostku, pedagog potvrdí ano, napsal bys i/y. Na kostky napíšeme slabiky – na molitanovou di, ti, ni, na dřevěnou dy, ty, ny, dítě po nás slabiky opakuje – bere do ruky příslušnou kostku, již nezdůvodňuje polohu jazyka. Totéž dítě nahlas opakuje, ruka na kostce, slabiky píše. Diktujeme slova, dítě opakuje – oznámí, co chce psát, bere příslušnou kostku a píše, přičemž nedopustíme, aby napsalo chybu. Matějček (1995) zdůrazňuje,

že vhodná pravidelná domácí příprava - cvičení 5 krát týdně, ale nejvýše 10 minut, dokud není obtíž překonána a postup rodičů pravidelně kontrolujeme.

Burešová (2017, s. 69) popisuje postup práce při rozlišování měkkých a tvrdých slabik následovně „...zdůvodnit pravopis i nebo y – řekneme si pravidlo, případně použijme měkké a tvrdé kostky, dítě má kostky při psaní na stole před sešitem, než napíše slovo, nejprve si podezřelou slabiku pomocí kostky vybere, vyhodnotí její tvrdost /měkkost a teprve pak slovo správně napíše.“ a dále autorka popisuje hru s využitím měkkých a tvrdých kostek „ Kostky využijeme při hře Na robota: říkáme slova se slabikami DY - DI, TY – TI, NY – NI a dítě – robot vybírá kostku se slabikou, kterou slyší – tvrdou kostkou zařuká, měkkou kostku zmáčkne, zároveň říká vypátranou slabiku.“ (2017, s. 68)

2.3.3 Pomůcky k rozlišování měkkých a tvrdých slabik

Na ilustraci uvádíme pomůcky – hmatové tabulky a měkké a tvrdé kostky, které jsou jednak součástí archivu autorky, jednak pomůcky, které využívají v PPP a jednak z internetových zdrojů.

Hmatové tabulky

Hmatová tabulka s rozlišením měkkých a tvrdých slabik (Jucovičová, Žáčková, 2014).³

Obrázek 1 Hmatová tabulka k rozlišování krátkých, dlouhých slabik di, ti, ni / dy, ty, ny v tiskací formě⁴

³ Hmatová tabulka ve tvaru obdélníku ve formě malých tiskacích písmen, kdy jsou umístěny tvrdé slabiky vlevo, měkké vpravo.

⁴ Archiv autorky.

Obrázek 2 Hmatová tabulka k rozlišování i – í / y - ý v psací formě v obdélníku⁵

Měkké a tvrdé kostky

Měkké slabiky či hlásky jsou vyrobeny z měkkého materiálu – látkové kostky z molitanu, tvrdé slabiky či hlásky z tvrdého materiálu. Didaktikashop.cz, [b.r.].⁶

Obrázek 3 Kostky s rozlišením všech měkkých a tvrdých hlásek⁷

Obrázek 4 Pomůcka na rozlišování slabik di, ti, ni / dy, ty, ny⁸

Pomůcka k redukci SPU na rozlišování měkkých a tvrdých slabik. Měkké slabiky jsou vyrobeny z molitanu, tvrdé slabiky ze dřeva DIPO, 2020.⁹

⁵ Převzato z <https://www.ucebnicevanicek.cz/produkt/hmatova-desticka>

⁶ Tato pomůcka obsahuje měkké a tvrdé kostky na rozlišování měkkých (ž, š, č, ř, c, j, d, t, n) a tvrdých hlásek (h, ch, k, r, d, t, n) s barevným rozlišením.

⁷ Převzato z <http://www.didaktikashop.cz/Pomucky-Zakladni-skoly-prvni-stupen.aspx?Prod=389>

⁸ Převzato z <https://www.skolni-pomucky.eu/hlavni-oddeleni/vsechny-kategorie/ucebni-pomucky/sp.pedagogika/kostky-pro-dyslektiky-%280%2001%20D02-1-153F%29.html?ItemIdx=7>

Poslední pomůckou, kterou zde na ilustraci uvedeme, je obdoba výše uvedených kostek, které lze koupit, tedy vyráběné kostky. PPP Ostrava uvádí pomůcku k rozlišování měkkých a tvrdých slabik vyrobenou z předmětů, které jsou běžně k dostání např. dřevěné kostky nebo molitanové.¹⁰

Obrázek 5 Vyráběná pomůcka na rozlišování slabiky di, ti, ni / dy, ty, ny¹¹

V teoretické části jsme popsali SPU, dále komunikativní kompetence v RVP. Uvedli jsme zásady práce se žákem s SPU, včetně reedukace dysortografie a popsali jsme pomůcky i postup práce při rozlišování měkkých a tvrdých slabik di – ti - ni, dy – ty - ny. V praktické části budeme prezentovat námi tvořené pracovní listy a pomůcky rozlišování měkkých a tvrdých slabik di – ti - ni, dy – ty – ny.

⁹ Na této pomůcce jsou uvedeny krátké a dlouhé slabiky di - dí/ dy - dý, ti - tí / ty - tý, ni - ní / ny- ný v tiskací formě, malými písmeny. Jde o pomůcku využívající metody mačkadla bez barevného rozlišení.

¹⁰ Na této pomůcce jsou uvedeny krátké slabiky DI / DY, TI / TY, NI / NY v tiskací formě, velkými písmeny.

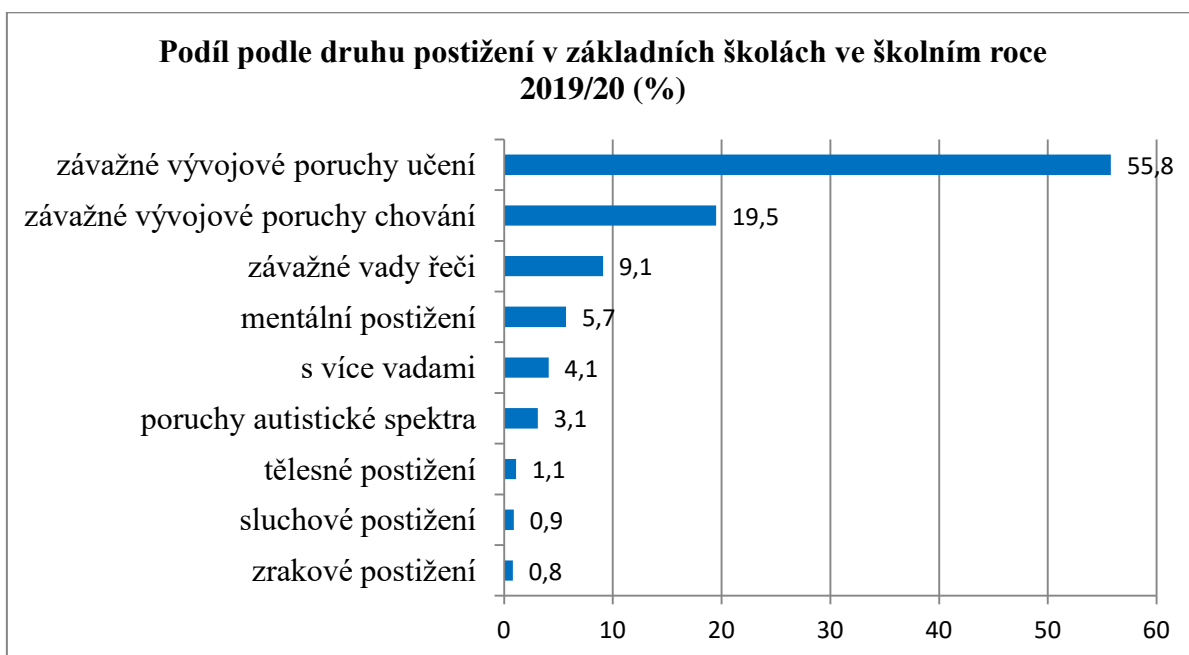
¹¹ Převzato z <http://www.ppp-ostava.cz/co-mame-delat-kdyz-mame-doma-dite-s-dysortografi/>

PRAKTICKÁ ČÁST

3 Návrh pracovních listů a pomůcek pro žáky se specifickými poruchami učení

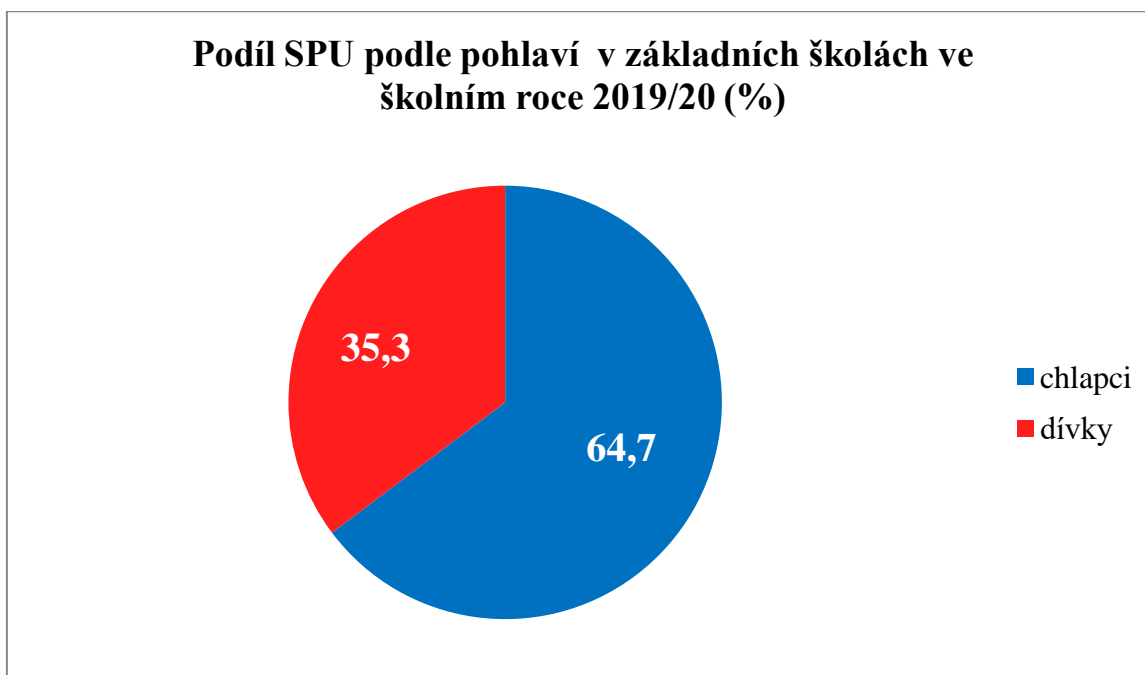
Praktická část se zabývá tvorbou pracovních listů a pomůcek pro žáky s SPU vzdělávaných v základní škole hlavního vzdělávacího proudu. Tyto školy dnes navštěvuje mnoho dětí s SPU.

Pro ilustraci zde uvádíme data uveřejněná ve statistické ročence školství v tabulce C.1.7.1.1 „Základní vzdělávání – žáci / dívky se ZP podle druhu postižení ve školách běžných – podle území a formy integrace“ ve školním roce 2019/20 uvádí MŠMT (2020), že z celkového počtu žáků se zdravotním postižením bylo 88 705 žáků, z toho 28 112 dívek, z čehož mělo závažné vývojové poruchy učení 49 480 žáků, z toho 17 449 dívek. Z této tabulky jsme zpracovali následující grafy.

Graf 1 Podíl podle druhu postižení v základních školách ve školním roce 2019/20 (%)

Z výše uvedených dat je patrné, že chlapců s SPU je téměř dvojnásobně více než dívek s SPU vzdělávaných v základních školách hlavního vzdělávacího proudu ve školním roce 2019/20.

Graf 2 Podíl SPU podle pohlaví v základních školách ve školním roce 2019/20 (%)

Dysortografie je jednou z SPU, zasahuje do celé řady obtíží. Tato práce se věnuje reedukaci rozlišování měkkých a tvrdých slabik di – ti - ni, dy – ty - ny. Tato práce vznikla jako podpora pro konkrétní žáky s SPU třetího ročníku základní školy. Problematika měkkých a tvrdých slabik se na této škole vyučuje ve druhém ročníku, následně se na začátku třetího ročníku opakuje. Z tohoto důvodu byl po konzultaci se speciální pedagožkou vybrán třetí ročník.

3.1 Cíl praktické části

Hlavním cílem praktické části bylo vytvořit pracovní listy a pomůcky na reedukaci dysortografie, konkrétně na rozlišování měkkých a tvrdých slabik di – ti - ni, dy – ty - ny.

Dílčí cíle:

- vytvoření pracovních listů a pomůcek
- ověření pracovních listů
- ověření pomůcek

3.2 Průběh průzkumu

Pro tento průzkum jsme zvolili nejmenovanou základní školu hlavního vzdělávacího proudu ve velkém městě o kapacitě 725 žáků vzdělávaných ve 21 třídách. Školní vzdělávací program Rodina - škola – život.

Na začátku školního roku 2019/2020 jsme se domluvili s vedením základní školy na průběhu průzkumu pro tuto bakalářskou práci. Setkali jsme se s rodiči žáků, domluvili se s nimi na průběhu průzkumu, informovali je a rodiče žáků podepsali souhlas s účastí svého dítěte v průzkumu. Formulář souhlasu je součástí přílohy č. 1. Seznámili jsme se s žáky, paní učitelkou a speciální pedagožkou.

Charakteristika žáků, kteří se účastnili průzkumu

Průzkumu se zúčastnili tři žáci s SPU a pět intaktních žáků třetího ročníku. Šlo o žáky navštěvující třetí ročník, s SPU konkrétně dyslexii, dysortografii, přičemž dva z nich byli chlapci a jedna dívka. Z pěti intaktních žáků byli 2 chlapci a tři dívky. Žáky vybírala speciální pedagožka s učitelkou.

Charakteristika pedagogického sboru

Pedagogický sbor na této škole tvoří ředitel, učitelé 1. a 2. stupně ZŠ, speciální pedagožka, psychologka, vychovatelky a asistentky pedagoga.

Průběh průzkumu

Problematika měkkých a tvrdých slabik se na této škole vyučuje ve druhém ročníku, následně se na začátku třetího ročníku opakuje. Učebnici, ke které navazuje pracovní sešit, se této problematice věnuje jen velmi stručně.

V pracovně školní speciální pedagožky jsme měli možnost vidět pomůcky, které využívají žáci s SPU při reedukaci SPU. Po konzultaci se speciální pedagožkou jsme se domluvili na výrobě vhodných pomůcek a pracovních listů pro tři konkrétní žáky s SPU na reedukaci dysortografie, konkrétně na rozlišování měkkých slabik a tvrdých slabik di – ti - ni, dy – ty - ny, nejlépe motivací a hravou formou.

Žáci s SPU používali hmatovou tabulku i kostky. Ani jedna z těchto pomůcek neobsahovala psanou formu slabik. Z konzultace se speciální pedagožkou vyplynulo, že žáci při používání kostek se všemi měkkými (ži, ši, či, ři, ci ,ji, di, ti, ni) slabikami a se všemi tvrdými slabikami

(hy, chy, ky, ry, dy, ty, ny) ztrácí mnoho času samotným hledáním správné slabiky. Další obtíže těmto žákům s SPU dělal přepis slabik, tedy převod tiskací formy písma do psací. Každému žákovi s SPU vyhovovala jiná pomůcka, někomu kostky, někomu hmatová tabulka, některým žákům s SPU nevyhovovala ani jedna z těchto pomůcek.

Na ilustraci zde uvedeme několik pracovních sešitů. Podle našeho názoru jsou velmi pěkně zpracované následující pracovní sešity k reedukaci SPU, ve kterých se autorky věnují oblasti měkkých a tvrdých slabik di, ti, ni / dy, ty, ny v části publikace, zbytek je zaměřen na další oblasti, které s naším tématem nesouvisí.

Jde o publikace od autorek:

Černá (2007)

„Specifické poruchy učení: soubor pracovních listů k nápravě dyslexie, dysortografie a dysgrafie na 1. stupni ZŠ“,

Treuová

„Pracovní sešit k nápravě vývojových poruch učení v českém jazyce: (žákům ve specializovaných třídách)“ (Sešit 1, 1994),

„Pracovní sešit k nápravě vývojových poruch učení v českém jazyce: Určeno žákům ve specializovaných třídách.“ (Sešit 2, 1994),

„Pracovní sešit k nápravě vývojových poruch učení v českém jazyce I.“ (Sešit 1, 1998)

„Pracovní sešit k nápravě vývojových poruch učení v českém jazyce II.“ (Sešit 2, 2001)

Zelinková (2010)

„Pavučinka: soubor cvičení sluchového vnímání: cvičení sluchového vnímání a rozlišování délky samohlásek, slabik dy - di, ty - ti, ny - ni a sykavek.“

Zelinková (1993) dle našeho názoru vydala velmi přehlednou publikaci *„Cvičení pro dyslektiky. Rozlišování slabik dy - di, ty - ti, ny - ni.“*, která je téměř celá zaměřená na oblast měkkých a tvrdých slabik di, ti, ni / dy, ty, ny, ale bez obrázků.

Za velmi přínosnou považujeme též publikaci od Pokorné (2011) *„Cvičení pro děti se specifickými poruchami učení: rozvoj vnímání a poznávání.“*, která obsahuje dle našeho

názoru velmi precizně zpracovaná konkrétní cvičení zaměřená nejen na oblast měkkých a tvrdých slabik di, ti, ni / dy, ty, ny.

Některé děti mají zkušenosti s touto problematikou negativní, proto pro nás bylo důležité je motivovat. Snažili jsme se vytvořit hravou a zábavnou formou pracovní listy a pomůcky, které by žáky s SPU lákaly a motivovaly k další práci. Pracovní listy jsou tvořeny konkrétním dětem s SPU přímo na míru dle jejich potřeb, motivované jejich zájmy. K pracovním listům jsme vyrobili navazující pomůcky ve formě zvířátek v podobě housenek a náramků na ruku.

3.3 Tvorba pomůcek - mačkadel

Po konzultacích se školní speciální pedagožkou jsme v listopadu vyrobili pomůcky mačkadla, na tvrdé slabiky z dřevěných korálků a na měkké slabiky z měkkých bambulek z plsti. Při výrobě těchto pomůcek jsme se řídili bezpečností materiálů, jednoduchostí a použitím ve školním i domácím prostředí.

Tyto pomůcky jsou individuálně přizpůsobené potřebám tří konkrétních žáků s SPU a navazují k pracovním listům, na kterých je použito barevné rozlišení (modrá barva na tvrdé slabiky – dy – ty - ny, červená barva na měkké slabiky di – ti - ni).

Barevné označování používá ve cvičeních na rozlišování dy - di, ty - ti, ny - ni Zelinková (1993) i Treuerová (1994), měkké slabiky značí červeně, tvrdé slabiky modře. Toto barevné označování se používá často i na této základní škole, nejen v reedukačních cvičeních, ale i ve výuce českého jazyka nebo matematiky.

Pomůcky byly vytvořeny po konzultaci se speciální pedagožkou i konkrétními žáky s SPU. Jsou přizpůsobené jejich zájmům, což upoutává jejich pozornost svým vzhledem. Na pomůcky jsme po konzultaci se speciální pedagožkou zvolili písmo Times New Roman, velikostí 30. Toto písmo jsme zvolili, protože pro tento účel nejlépe vyhovuje konkrétním dětem s SPU, které jsou na ně zvyklé. Poslední slabiku jsme napsali ručně.

Tvorba pomůcky mačkadla - tvrdé housenky

Obrázek 6 Pomůcka na rozlišování slabik dy, ty, ny¹²

Na výrobu této pomůcky potřebujeme:

- dřevěné korálky
- bavlnku
- nůžky
- očka
- fix
- slabiky (papír, izolepa)
- tavící pistole a náplň

Postup výroby

Nejprve navlékneme korálky na bavlnku a dobře zavážeme. Na první korálek nalepíme očka a fixem nakreslíme usmívající se ústa. Na další korálek nalepíme tavicí pistolí tvar slabiky, nejprve velké tiskací D + malé tiskací y, následovalo malé tiskací dy a nakonec malé psací dy. Vyrobili jsme tři housenky, na každou slabiku (di, ti, ni) jednu housenku. Takto jsme vyrobili i housenky na slabiku TY a NY.

¹² Archiv autorky.

Obrázek 7 Výroba pomůcky na tvrdé slabiky dy, ty, ny¹³

Pomůcka slouží žákům s SPU k rozlišování tvrdých slabik dy, ty, ny.

Tvorba pomůcky – mačkadla - měkké housenky

Obrázek 8 Výroba pomůcky na měkké slabiky di, ti, ni¹⁴

Na výrobu této pomůcky potřebujeme:

- bambulky z plsti
- bavlnku
- jehla
- nůžky
- očka
- fix
- slabiky (papír, izolepa)
- tavící pistole a náplň

Postup výroby

Nejprve navlékneme bavlnku na jehlu, následně provlékáme bambulky, poté bavlnku dobře zavážeme. Na první bambulku přitavíme tavící pistolí očka a fixem nakreslíme usmívající se ústa. Na další bambulku nalepíme tavící pistolí tvar slabiky nejprve velké tiskací D + malé tiskací i, následovalo malé tiskací di a nakonec malé psací di. Takto jsme vyrobili housenky na slabiku TI a NI. Vyrobili jsme tři housenky, na každou slabiku (di, ti, ni) jednu housenku.

¹³ Archiv autorky.

¹⁴ Archiv autorky.

Obrázek 9 - výroba pomůcky na měkké slabiky di, ti, ni¹⁵

Pomůcka slouží žákům s SPU k rozlišování měkkých slabik di, ti, ni.

Tvorba pomůcky mačkadla – náramků na tvrdé a měkké slabiky

Obrázek 10 Pomůcky na rozlišování měkkých a tvrdých slabik ve formě náramků¹⁶

Pomůcka slouží žákům s SPU k rozlišování tvrdých slabik dy, ty, ny a měkkých slabik di, ti, ni.

¹⁵ Archiv autorky.

¹⁶ Archiv autorky.

Tvorba pomůcky mačkadla – náramku na tvrdé slabiky

Obrázek 11 Pomůcka na rozlišování slabik dy, ty, ny¹⁷

Na výrobu této pomůcky potřebujeme:

- dřevěné korálky
- pružnou nit
- nůžky
- fix
- slabiky (papír, izolepa)
- tavící pistole a náplň

Postup výroby

Nejprve navlékneme korálky na bavlnku a dobře zavážeme. Na další korálek nalepíme tavící pistolí tvar slabiky – nejprve velké tiskací D + malé tiskací y, následovalo malé tiskací dy a nakonec malé psací dy. Vyrobili jsme tři náramky, na každou slabiku (di, ti, ni) jeden náramek. Takto jsme vyrobili náramky na slabiku TY a NY.

¹⁷ Archiv autorky.

Obrázek 12 Výroba pomůcky na tvrdé slabiky dy, ty, ny¹⁸

Pomůcka slouží žákům s SPU k rozlišování tvrdých slabik dy, ty, ny.

Tvorba pomůcky – mačkadla – náramku na měkké slabiky

Obrázek 13 Pomůcka na měkké slabiky¹⁹

Na výrobu této pomůcky potřebujeme:

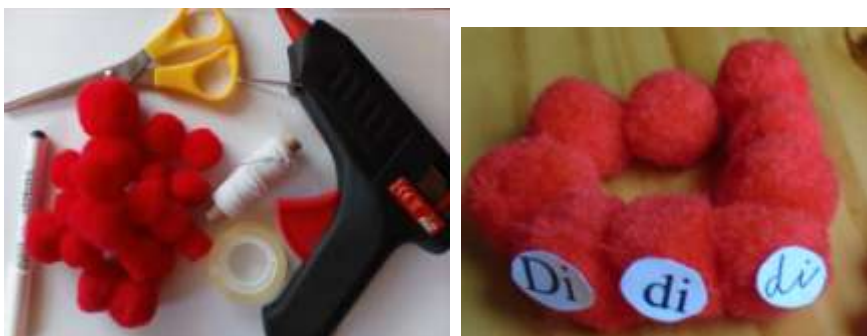
- bambulky z plsti
- pružná nit
- jehla
- nůžky
- fix
- slabiky (papír, izolepa)
- tavící pistole a náplň

Postup výroby

Nejprve navlékneme bavlnku na jehlu, následně provlékáme bambulky, poté bavlnku dobře zavážeme. Na další bambulku nalepíme tavící pistolí tvar slabiky nejprve velké tiskací D + malé tiskací i, následovalo malé tiskací di a nakonec malé psací di. Takto jsme vyrobili náramky na slabiku TI a NI. Vyrobili jsme tři náramky, na každou slabiku (di, ti, ni) jednu náramek.

¹⁸ Archiv autorky.

¹⁹ Archiv autorky.

Obrázek 14 Výroba pomůcky na měkké slabiky²⁰

Pomůcka slouží žákům s SPU k rozlišování měkkých slabik di, ti, ni.

3.3.1 Návod k používání pomůcek

NÁVOD K POMŮCCE - MAČKADLU

Rozlišování měkkých a tvrdých slabik dy - di, ty - ti, ny - ni

PŘEDMĚT

ČESKÝ JAZYK

ROČNÍK

Třetí (dle ŠVP), čtvrtý

CÍL

Procvičení rozlišování slabik dy - di, ty - ti, ny - ni

METODY

mačkadlo

Pomůcka – mačkadlo na rozlišování měkkých a tvrdých slabik dy - di

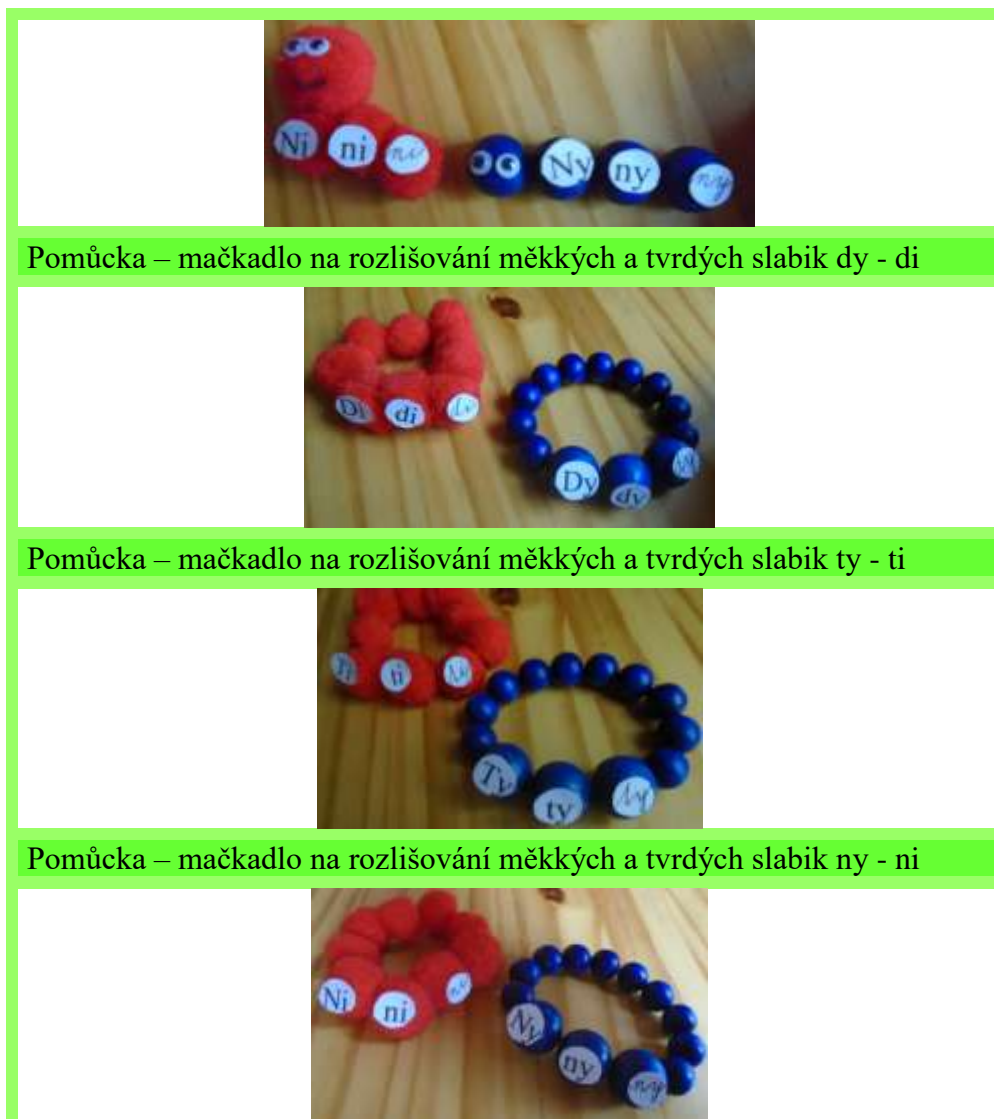

Pomůcka – mačkadlo na rozlišování měkkých a tvrdých slabik ty - ti

Pomůcka – mačkadlo na rozlišování měkkých a tvrdých slabik ny - ni

²⁰ Archiv autorky.

Pomůcka – mačkadlo na rozlišování měkkých a tvrdých slabik dy - di

Pomůcka – mačkadlo na rozlišování měkkých a tvrdých slabik ty - ti

Pomůcka – mačkadlo na rozlišování měkkých a tvrdých slabik ny - ni

Tabulka 1 Návod k pomůcce - mačkadlu

Návod jsme podrobně popsali v teoretické části – zde jen stručně - při používání pomůcek – mačkadla, má žák na lavici před sebou pracovní list i měkké a tvrdé mačkadlo. Žák slovo přečte nahlas, zdůvodní pravopis, vyhodnotí tvrdost, pedagog potvrdí a žák slovo zapíše.

3.4 Tvorba pracovních listů na rozlišování slabik di - dy, ti - ty, ni - ny

Při tvorbě pracovních listů jsme použili dle Jucovičové, Žáčkové (2014) barevné označování, vyškrtávání a kroužkování slabik, a doplňování i/y do slov, dále modely dvou domečků (jeden je označen y, druhý i), přičemž domečky jsme zaměnily za různé motivy, smrk, listnatý strom, vláček a hřib. Dále jsme využily spojování obrázků se slovy.

Pracovní listy jsou tvořeny v programu Microsoft Word, zvolili jsme písmo Times New Roman, zadání úkolů velikostí 14, slova v úkolech velikostí 16. Toto písmo jsme zvolili

po konzultaci se speciální pedagožkou, protože pro tento účel nejlépe vyhovuje konkrétním dětem s SPU, které jsou na ně zvyklé.

3.4.1 Návod k používání pracovních listů

Sada pracovních listů se zaměřením procvičení rozlišování slabik dy - di, ty - ti, ny - ni je rozdělena na tři pracovní listy, které mají podobnou formu. Každý pracovní list vždy obsahuje 4 cvičení, přičemž jedno cvičení je na jednom listu formátu A4. Všemi pracovními listy provází žáky jejich malí kamarádi – červená a modrá housenka, se kterými se žáci seznámili na úvodním listu. Při výrobě pracovních listů i pomůcek jsem zvolila barevné rozlišení, modrá barva na tvrdé slabiky – dy – ty - ny, červená barva na měkké slabiky di – ti - ni.

Barevné označování používá ve cvičeních na rozlišování slabik dy - di, ty - ti, ny - ni i Zelinková (1993, s. 1), kdy zní zadání úkolu takto „*podtrhni dy, dý modře, di, dí červeně.*“, stejně potom značí podtrhávání slabik tvrdých slabiky (ty, ny) modře, u měkkých (ti, ni) červeně. Tento způsob barevného podtrhávání používá i Treuová (1994), a to měkké slabiky červeně, tvrdé slabiky modře. Barevné označování se používá často i na této základní škole, nejen v reedukačních cvičeních, ale i ve výuce českého jazyka nebo matematiky.

Časová náročnost

Matějček (1995) doporučuje pracovat 10 – 15 minut denně, ale pravidelně. Z tohoto důvodu neuvádíme na pracovních listech časovou náročnost, protože se domníváme, že je u každého žáka s SPU individuální.

Hodnotící smajlíci

Pod každým cvičením měli žáci možnost ohodnotit vybarvením příslušného smajlíka, jak je cvičení bavilo – nebavilo na škále od nejlepší po nejhorší.

nejvíce bavilo

velmi bavilo

bavilo

nebavilo

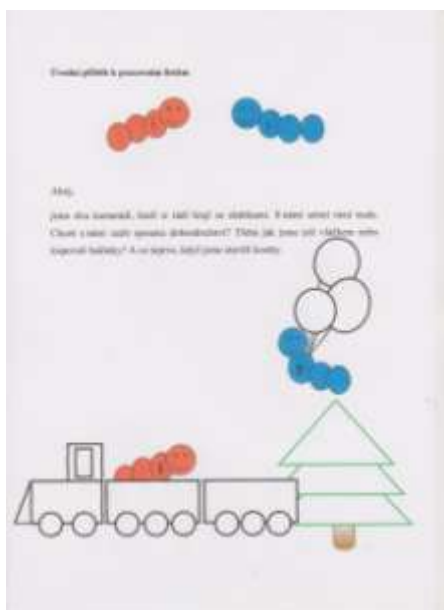

vůbec nebavilo

Tabulka 2 Hodnotící smajlíci

Pro ilustraci uvádíme miniatury pracovních listů zde u jejich popisu, ve reálné podobě jsou uvedeny v příloze č. 2 – 14.

Úvodní list k pracovním listům

Obrázek 15 Úvodní list k pracovním listům

V úvodním listu k pracovním listům se žáci seznámili se dvěma postavičkami, červenou a modrou housenkou, které je provázeli v následujících pracovních listech.

Popis pracovních listů č. 1 – 3

Pracovní list číslo 1 je zaměřen jen na slova obsahující slabiku dy - di, pracovní list číslo 2 je zaměřen jen na slova obsahující slabiku ty-ti, pracovní list číslo 3 je zaměřen jen na slova obsahující slabiku ny - ni. Snažili jsme se postupovat od nejjednoduššího ke složitějšímu. Cvičení jsou v pracovních listech řazeny obdobným způsobem. Cvičení 1 obsahuje spojování slov s obrázkem. Následující cvičení 2 a 3 obsahují více slov, ale jde o doplňovací cvičení, kdy žáci doplňují měkké i nebo tvrdé y a barevně přiřazují vybarvením slova s měkkým i červenou pastelkou nebo modře slovo s tvrdým y. Ve cvičení čtvrtém, které sadu uzavírá, žáci nejprve ve slovech doplňují i / y, poté přiřazují ke správné slabice. Jde o cvičení „dvou domečků“ dle Jucovičové, Žáčkové (2014), přičemž domečky jsme vyměnily za smrky, vláček, hřib a strom. Žáci třídí slova obsahující měkkou slabiku k obrázku s měkkou slabikou a slova obsahující tvrdou slabiku do obrázku s tvrdou slabikou. Zde žáci přepisují nejvíce slov a cvičení je časově nejnáročnější.

Pracovní list č. 1 - slova obsahující slabiku DY - DI

NÁVOD K PRACOVNÍMU LISTU

Rozlišování slabik dy - di

PŘEDMĚT

ČESKÝ JAZYK

ROČNÍK

Třetí

CÍL

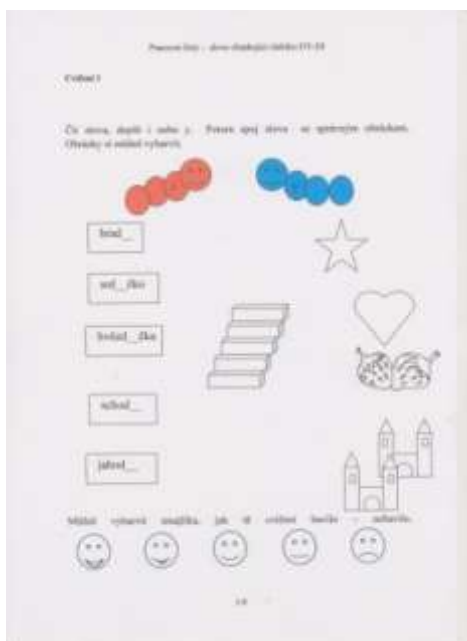
Žáci si procvičí rozlišování slabik dy - di

METODY

Spojování obrázků a slov, doplňování i / y, přepis slov, model dvou domečků

Tabulka 3 Návod k pracovnímu list č. 1 na procvičení rozlišování slabik dy - di

Cvičení 1

Obrázek 16 Pracovní list č.1 cv. 1 na procvičení rozlišování slabik dy - di

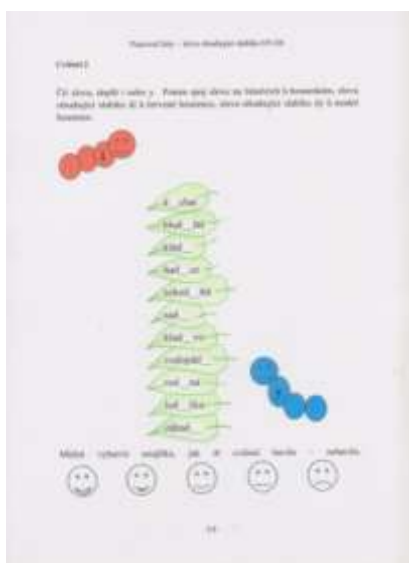
Návod, jak s pracovním listem pracovat

Úkolem prvního cvičení (strana 1) bylo slova přečíst, doplnit i / y a spojit je s obrázkem. Dále si žáci mohli obrázky vybarvit.

Výsledky z ověřování

Všichni tři žáci s SPU i všech 5 intaktních žáků správně spojili slova s obrázky. Dva žáci s SPU chybovali v doplnění písmene y ve slově schody (*schodi*), jeden žák s SPU chyboval ve slově hvězdička (*hvězdyčka*). Všech 5 intaktních žáků správně doplnilo i / y. Dva žáci s SPU a čtyři intaktní žáci po splnění úkolu obrázky vybarvili. Jeden žák s SPU a dva intaktní žáci vybarvili smajlíka, že je cvičení nejvíc bavilo, dva intaktní žáci vybarvili smajlíka, že je cvičení velmi bavilo, jeden žák s SPU a jeden intaktní žák vybarvili smajlíka, že ho cvičení bavilo. Jeden žák s SPU nevybarvil žádného smajlíka.

Cvičení 2

Obrázek 17 Pracovní list č.1 cv. 2 na procvičení rozlišování slabik dy - di

Návod, jak s pracovním listem pracovat

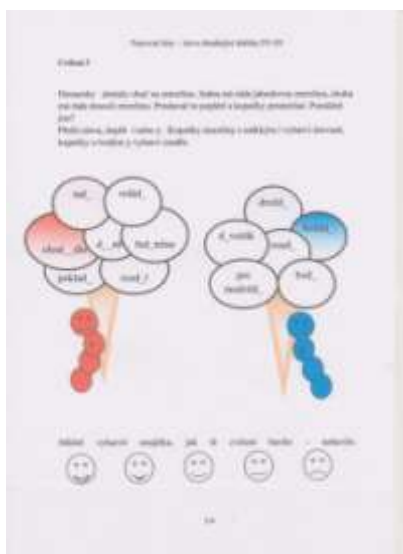
Úkolem druhého cvičení (strana 2) bylo slova přečíst, doplnit i / y a přiřadit je k obrázku housenky s měkkým i nebo s tvrdým y.

Výsledky z ověřování

Cvičení po roztřídění slov ke správnému i/y působilo nepřehledně u žáků s SPU i u žáků intaktních. Dva žáci s SPU cvičení spojili modrou propiskou, čáry šly přes sebe. Jeden žák s SPU použil modrou a červenou pastelku, přičemž červená pastelka šla k červené housence s měkkým i, modrou pastelkou nakreslil čáry k modré housence s tvrdým y. Dva žáci s SPU chybovali v doplnění písmene i ve slově hadyce (*hadyce*), přičemž jeden z těchto žáků

chyboval i v diakritice, dva žáci s SPU chybovali v doplnění písmene i ve slově kladivo (*kladivo*), dva žáci s SPU chybovali v doplnění písmene y ve slově záhady (*záhadí*), zde tento žák chyboval i v diakritice, jeden žák s SPU chyboval ve slově rodina (*rodyna*). Všech 5 intaktních žáků doplnilo správně i/y a správně přiřadilo k housence s odpovídající slabikou. Jeden žák s SPU a dva intaktní žáci vybarvili smajlíka, že je cvičení velmi bavilo, jeden žák s SPU a jeden intaktní žák vybarvili smajlíka, že je cvičení bavilo. Dva intaktní žáci a jeden žák s SPU nevybarvili žádného smajlíka.

Cvičení 3

Obrázek 18 Pracovní list č.1 cv. 3 na procvičení rozlišování slabik dy - di

Návod, jak s pracovním listem pracovat

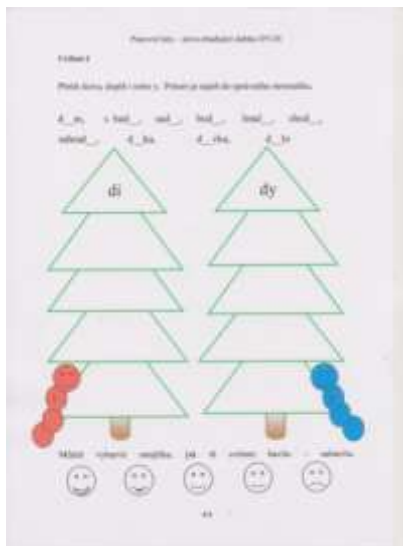
Úkolem třetího cvičení (strana 3) bylo slova přečíst, doplnit i / y a vybarvit červeně slovo s měkkým i nebo modře slovo s tvrdým y.

Výsledky z ověřování

S barevným rozlišením žáci problém neměli. Dva žáci s SPU chybovali v doplnění písmene y ve slově poklady (*pokladi*), dva žáci s SPU chybovali v doplnění písmene y ve slově hvězdy (*hvězdi*), jeden žák s SPU chyboval v doplnění písmene y ve slově rolády (*roládi*), přičemž tento žák chyboval i v diakritice, jeden žák s SPU chyboval v doplnění písmene i ve slově osudy (*osudi*), jeden žák s SPU chyboval v doplnění písmene i ve slově osudy (*divočák*). Všichni intaktní žáci doplnili správně i/y. Jeden žák s SPU a 4 intaktní žáci vybarvili

smajlíka, že cvičení nejméně bavilo, jeden žák s SPU a jeden intaktní žák vybarvil smajlíka, že ho cvičení velmi bavilo a jeden žák s SPU, že ho cvičení bavilo.

Cvičení 4

Obrázek 19 Pracovní list č. 1 cv. 4 na procvičení rozlišování slabik dy - di

Návod, jak s pracovním listem pracovat

Úkolem čtvrtého cvičení (strana 4) byl dle Jucovičové, Žáčkové (2014) model dvou domečků, které jsme pro větší atraktivnost přeformovaly do obrázku smrček slabikou di nebo dy. Žáci zde měli za úkol slova přečíst, doplnit i/y a následně slova přepsat do obrázku smrčku s odpovídající slabikou - di / dy.

Výsledky z ověřování

Intaktní žáci splnili cvičení bezchybně. Dva žáci s SPU chybovali v doplnění písmene y ve slově sady (*sadi*), jeden žák s SPU chyboval v doplnění písmene y ve slově dým (*dím*), zde tento žák chyboval v diakritice a jeden žák s SPU chyboval v doplnění písmene i ve slově dílo (*dýlo*). Pokud žáci s SPU chybně doplnili i/y, tak potom slovo napsali do smrčku, kam slovo nepatřilo (*sadi* do smrčku se slabikou – dí, správně by bylo sady do smrčku se slabikou - dy). Jeden žák s SPU postupoval takto – nejprve doplnil i/y, následně slovo napsal do správného smrčku a hned jej v řádku odškrtnul, teprve poté pokračoval na další slovo. Takto postupovali dva intaktní žáci. Dva žáci s SPU a tři intaktní žáci nejprve doplnili i/y v celém řádku a potom přepsali do stromečků. Dva intaktní žáci vybarvili smajlíka, že je cvičení nejméně

bavilo. Dva žáci s SPU a dva intaktní žáci vybarvili smajlíka, že je cvičení velmi bavilo, jeden žák s SPU smajlíka, že ho cvičení bavilo. Jeden intaktní žák nevybarvil žádného smajlíka.

Pracovní list č. 2 - slova obsahující slabiku TY - TI

NÁVOD K PRACOVNÍMU LISTU

Rozlišování slabik ty - ti

PŘEDMĚT

ČESKÝ JAZYK

ROČNÍK

Třetí

CÍL

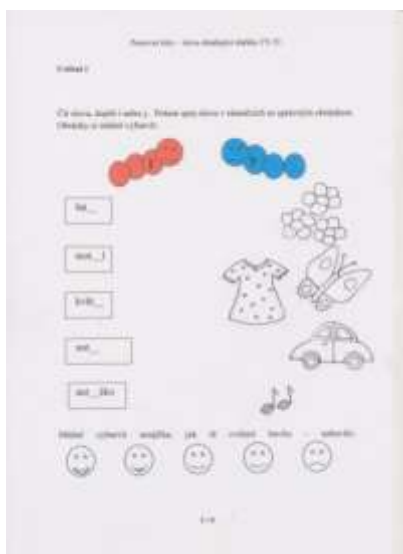
Procvičení rozlišování slabik ty - ti

METODY

Spojování obrázků a slov, doplňování i / y, přepis slov, model dvou domečků

Tabulka 4 Návod k pracovnímu list č.2 na procvičení rozlišování slabik ty - ti

Cvičení 1

Obrázek 20 Pracovní list č. 2 cv. 1 na procvičení rozlišování slabik ty - ti

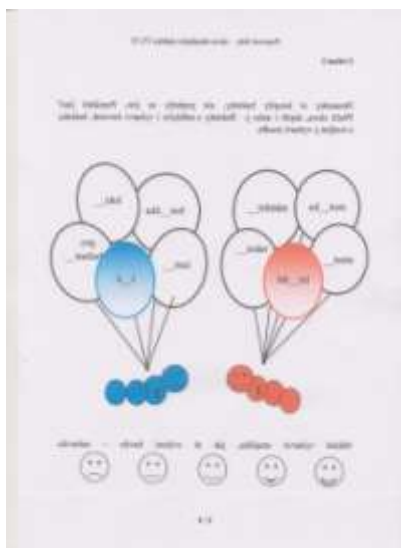
Návod, jak s pracovním listem pracovat

Úkolem prvního cvičení (strana 1) bylo slova přečíst, doplnit i / y a spojit je s obrázkem. Dále si žáci mohli obrázky vybarvit.

Výsledky z ověřování

Všichni žáci správně spojili slova s obrázky. Dva žáci s SPU chybovali v doplnění písmene y ve slově květy (*květi*), přičemž jeden z těchto žáků chyboval i v diakritice, dva žáci s SPU chybovali v doplnění písmene y ve slově noty (*noti*). Intaktní žáci v doplňování i / y nechybovali. Překvapivé bylo i zjištění, že všichni žáci si u tohoto cvičení vybarvili obrázky. Tři žáci s SPU a dva intaktní žáci vybarvili smajlíka, že je cvičení nejvíc velmi bavilo. Tři intaktní žáci vybarvili smajlíka, že je cvičení velmi bavilo.

Cvičení 2

Obrázek 21 Pracovní list č. 2 cv. 2 na procvičení rozlišování slabik ty - ti

Návod, jak s pracovním listem pracovat

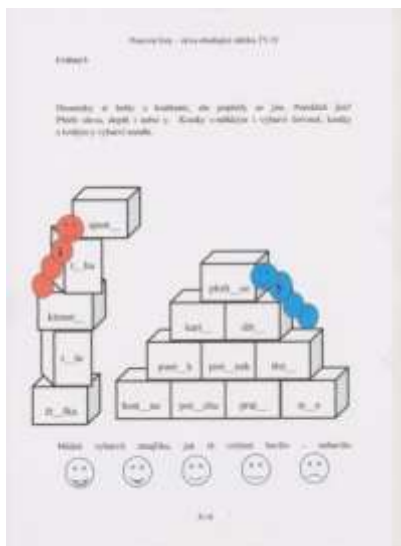
Úkolem třetího cvičení (strana 3) bylo slova přečíst, doplnit i/y a vybarvit červeně slovo s měkkým i nebo modře slovo s tvrdým y.

Výsledky z ověřování

Dva žáci s SPU chybovali v doplnění písmene i ve slově hadice (*hadyce*), přičemž jeden z těchto žáků chyboval i v diakritice, dva žáci s SPU chybovali v doplnění písmene i ve slově botička (*botyčka*) dva žáci s SPU chybovali v doplnění písmene i ve slově kladivo (*kladivo*), dva žáci s SPU chybovali v doplnění písmene y ve slově hadice (*záhadi*), jeden žák s SPU chyboval ve slově rodina (*rodyna*), zde tento žák chyboval v diakritice. Intaktní žáci

v doplňování i/y nechybovali. Tři intaktní žáci vybarvil smajlíka, že je cvičení nejvíc bavilo. Dva intaktní žáci a jeden žák s SPU vybarvili smajlíka, že je cvičení velmi bavilo, jeden žák s SPU smajlíka, že ho cvičení bavilo. Jeden žák s SPU nevybarvil žádného smajlíka.

Cvičení 3

Obrázek 22 Pracovní list č. 2 cv. 3 na procvičení rozlišování slabik ty - ti

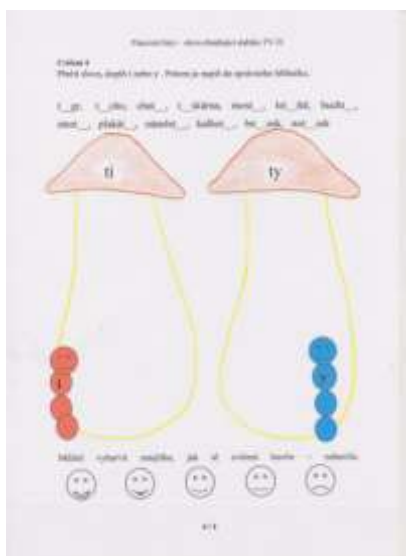
Návod, jak s pracovním listem pracovat

Úkolem třetího cvičení (strana 3) bylo slova přečíst, doplnit i/y a vybarvit červeně slovo s měkkým i nebo modře slovo s tvrdým y.

Výsledky z ověřování

S barevným rozlišením žáci problém neměli. Dva žáci s SPU chybovali v doplnění písmene i ve slově ploštyce (*ploštyce*), dva žáci s SPU chybovali v doplnění písmene y ve slově klenoty (*klenoty*), jeden žák s SPU chyboval v doplnění písmene i ve slově tíha (*týha*), jeden žák s SPU chyboval v doplnění písmene i ve slově prstýnek (*prstínek*), jeden žák s SPU chyboval v doplnění písmene y ve slově čtyřka (*čtiřka*) a jeden žák s SPU chyboval v doplnění písmene i ve slově potichu (*potychu*), kde také chyboval v diakritice. Intaktní žáci v dopňování i / y nechybovali. Tři intaktní žáci vybarvili smajlíka, že je cvičení nejvíc bavilo. Jeden intaktní žák vybarvil smajlíka, že ho cvičení velmi bavilo. Dva žáci s SPU a jeden intaktní žák vybarvili smajlíka, že je cvičení bavilo. Jeden žák s SPU nevybarvil žádného smajlíka.

Cvičení 4

Obrázek 23 Pracovní list č. 2 cv. 4 na procvičení rozlišování slabik ty - ti

Návod, jak s pracovním listem pracovat

Úkolem čtvrtého cvičení (strana 4) byl dle Jucovičové, Žáčkové (2014) model dvou domečků, které jsme pro větší atraktivnost přeformovaly do obrázku hříbečku slabikou ti nebo ty. Žáci zde měli za úkol slova přečíst, doplnit i/y a následně slova přepsat do obrázku hříbečku s odpovídající slabikou - ti / ty.

Výsledky z ověřování

Intaktní žáci splnili cvičení bezchybně. Dva žáci s SPU chybovali v doplnění písmene y ve slově buchty (*buchti*), dva žáci s SPU chybovali v doplnění písmene y ve slově notýsek (*notísek*), přičemž jeden z těchto žáků také chyboval v diakritice, jeden žák s SPU chyboval v doplnění písmene y ve slově plakáty (*plakáti*). Pokud žáci s SPU chybně doplnili i / y, tak potom slovo napsali do hříbečku, kam slovo nepatřilo (*buchti* do hříbečku se slabikou – ti, správně by bylo buchty do hříbečku se slabikou - ty). Jeden žák s SPU nejprve chybně napsal slovo tiskárna (*tyskárna*), ale sám si chybu uvědomil, celé slovo škrtnul a napsal do správného hříbečku se slabikou ti. Jeden žák s SPU postupoval takto – nejprve doplnil i/y, následně slovo napsal do správného hříbečku a hned jej v řádku odškrtnul, teprve poté pokračoval na další slovo. Takto postupovali i dva intaktní žáci. Dva žáci s SPU a tři intaktní žáci nejprve doplnili i / y v celém řádku a potom přepsali do hříbečků. Dva intaktní žáci vybarvili smajlíka, že je cvičení nejvíc bavilo. Dva žáci s SPU a dva intaktní žáci vybarvili smajlíka,

že je cvičení velmi bavilo, jeden žák s SPU smajlíka, že ho cvičení bavilo. Jeden intaktní žák nevybarvil žádného smajlíka.

Pracovní list č. 3 - slova obsahující slabiku NY – NI

NÁVOD K PRACOVNÍMU LISTU

Rozlišování slabik ny - ni

PŘEDMĚT

ČESKÝ JAZYK

ROČNÍK

Třetí

CÍL

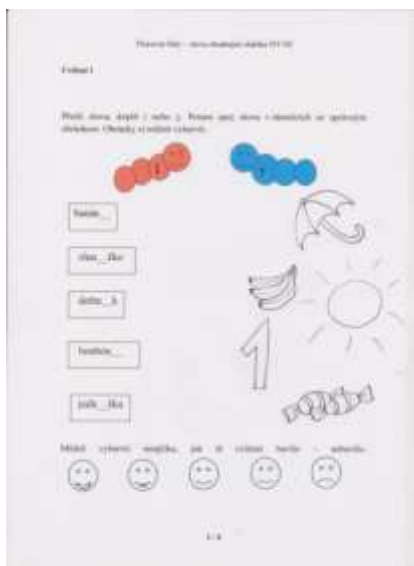
Procvičení rozlišování slabik ny- ni

METODY

Spojování obrázků a slov, doplňování i/y, přepis slov, model dvou domečků

Tabulka 5 Návod k pracovnímu list č. 3 na procvičení rozlišování slabik ny - ni

Cvičení 1

Obrázek 24 Pracovní list č. 3 cv. 1 na procvičení rozlišování slabik ny - ni

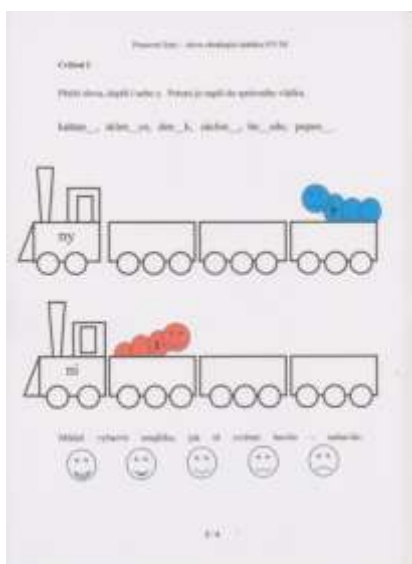
Návod, jak s pracovním listem pracovat

Úkolem prvního cvičení (strana 1) bylo slova přečíst, doplnit i / y a spojit je s obrázkem. Dále si žáci mohli obrázky vybarvit.

Výsledky z ověřování

Všichni žáci správně spojili slova s obrázky. V doplnění i/y intaktní žáci nechybovali. Jeden žák s SPU chyboval v doplnění písmene i ve slově deštník (*deštnýk*), jeden žák s SPU chyboval v doplnění písmene y ve slově bonbóny (*bonbóni*) a jeden žák s SPU chyboval v doplnění písmene y ve slově sluníčko (*slunýčko*), přičemž zde chyboval také v diakritice. Dva žáci s SPU a čtyři intaktní žáci po splnění úkolu obrázky vybarvili. Jeden žák s SPU a tři intaktní žáci vybarvili smajlíka, že je cvičení nejvíc bavilo, jeden žák s SPU a jeden intaktní žák vybarvili smajlíka, že je cvičení velmi bavilo. Jeden žák s SPU a jeden intaktní žák nevyužili možnosti vybarvit smajlíka.

Cvičení 2

Obrázek 25 Pracovní list č. 3 cv. 2 na procvičení rozlišování slabik ny - ni

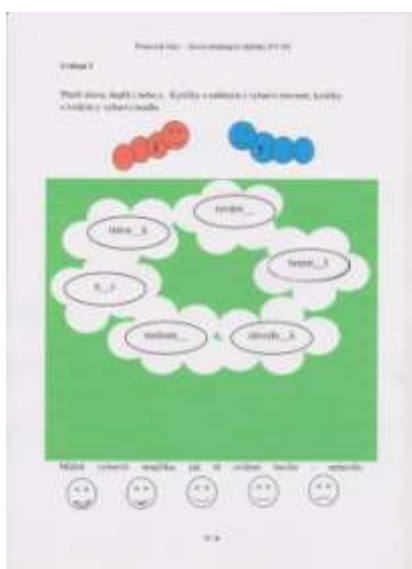
Návod, jak s pracovním listem pracovat

Úkolem druhého cvičení (strana 2) byl dle Jucovičové, Žáčkové (2014) model dvou domečků, které jsme pro větší atraktivnost přeformovaly do obrázku vláčku slabikou ni nebo ny. Žáci zde měli za úkol slova přečíst, doplnit i/y a následně slova přepsat do obrázku vláčku s odpovídající slabikou - ni / ny.

Výsledky z ověřování

Dva žáci s SPU chybovali v doplnění písmene i ve slově deník (*denýk*), jeden žák s SPU chyboval v doplnění písmene y ve slově záclony (*zácloni*), kde také chyboval v diakritice, jeden žák s SPU chyboval v doplnění písmene i ve slově hnízdo (*hnýzdo*). Intaktní žáci v doplňování i / y nechybovali. Jeden žák s SPU postupoval takto – nejprve doplnil i / y, následně slovo napsal do správného vláčku a hned jej v řádku odškrtnul, teprve poté pokračoval na další slovo. Takto postupovali i dva intaktní žáci. Dva žáci s SPU a tři intaktní žáci nejprve doplnili i / y v celém řádku a potom přepsali do vláček. Čtyři intaktní žáci a jeden žák s SPU vybarvili smajlíka, že je cvičení nejvíc bavilo. Dva žáci s SPU a jeden intaktní žák vybarvili smajlíka, že je cvičení velmi bavilo, jeden intaktní žák vybarvil smajlíka, že ho cvičení bavilo.

Cvičení 3

Obrázek 26 Pracovní list č. 3 cv. 3 na procvičení rozlišování slabik ny - ni

Návod, jak s pracovním listem pracovat

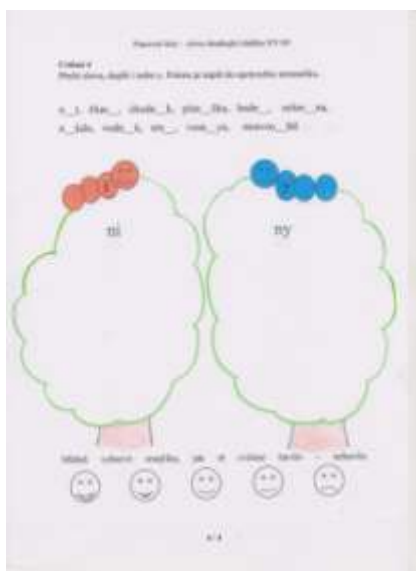
Úkolem třetího cvičení (strana 3) bylo slova přečíst, doplnit i / y a vybarvit červeně slovo s měkkým i nebo modře slovo s tvrdým y.

Výsledky z ověřování

S barevným rozlišením žáci problém neměli. Dva žáci s SPU chybovali v doplnění písmene y ve slově továrny (*továrni*), jeden žák chyboval s SPU v doplnění písmene y ve slově

melouny (*melouni*), jeden žák chyboval s SPU v doplnění písmene i ve slově nic (*nyc*), jeden žák s SPU chyboval v doplnění písmene y ve slově hroznýš (*hrozniš*), kde také chyboval v diakritice, jeden žák s SPU chyboval v doplnění písmene i ve slově osudy (*divočák*), který zde také chyboval v diakritice. Intaktní žáci v doplňování i/y nechybovali. Tři intaktní žáci vybarvili smajlíka, že je cvičení nejvíc bavilo. Dva intaktní žáci a jeden žák s SPU vybarvil smajlíka, že ho cvičení velmi bavilo, jeden žák s SPU vybarvil smajlíka, že ho cvičení bavilo. Jeden intaktní žák nevybarvil žádného smajlíka.

Cvičení 4

Obrázek 27 Pracovní list č. 3 cv. 4 na procvičení rozlišování slabik ny - ni

Návod, jak s pracovním listem pracovat

Úkolem čtvrtého cvičení (strana 4) byl dle Jucovičové, Žáčkové (2014) model dvou domečků, které jsme pro větší atraktivnost přeformovaly do obrázku stromečku slabikou ni nebo ny. Žáci zde měli za úkol slova přečíst, doplnit i/y a následně slova přepsat do obrázku stromečku s odpovídající slabikou - ni / ny.

Výsledky z ověřování

Intaktní žáci v doplňování i/y nechybovali. Dva žáci s SPU chybovali v doplnění písmene i ve slově zelenina (*zelenyna*), přičemž jeden z nich chyboval v diakritice, dva žáci s SPU chybovali v doplnění písmene i ve slově vesnice (*vesnyce*), jeden žák s SPU chyboval

v doplnění písmene i ve slově mraveniště (*mravenyště*), který zde chyboval v diakritice, jeden žák s SPU chyboval v doplnění písmene i ve slově chodník (*chodnyk*), kde také chyboval v diakritice. Pokud žáci s SPU chybně doplnili i/y, tak potom slovo napsali do stromečku, kam slovo nepatřilo (*zelenyna* do stromečku se slabikou – ny, správně by bylo zelenina do stromečku se slabikou - ni). Jeden žák postupoval takto – nejprve doplnil i / y, následně slovo napsal do správného stromečku a hned jej v řádku odškrtnul, teprve poté pokračoval na další slovo. Ostatní žáci nejprve doplnili i/y v celém řádku a potom přepsali do stromečků. Jeden žák s SPU zapomněl do stromečku napsat slovo bedny. Jiný žák s SPU chybně napsal slovo čluny (*čluni*), ale sám si chybu uvědomil, celé slovo škrtnul a napsal do správného stromečku se slabikou ny. Dva intaktní žáci vybarvili smajlíka, že je cvičení nejvíc bavilo. Tři intaktní žáci a dva žáci s SPU vybarvili smajlíka, že je cvičení velmi bavilo. Jeden žák s SPU nevybarvil žádného smajlíka.

Zpětná vazba od žáků

„Libily se mně ty obrázky, hlavně ty housenky.“

„Ty hříbky byly super i zmrzka., bavilo mě to.“

„Mě se moc líbily ty housenky do ruky, chtěla bych je mít doma.“

„Chtěla bych si ve výtvarce vyrobit náramek s písmenkama.“

„Já bych chtěl vyrobit ve výtvarce housenky, to by mě taky bavilo.“

3.5 Závěr z ověřování

Ověřování pracovních listů proběhlo u tří žáků s SPU a pěti intaktních žáků třetího ročníku. Žáci vyplňovali pracovní listy po probrání učiva. Daná problematika se na této škole vyučuje ve druhém ročníku, následně se na začátku třetího ročníku opakuje. Učebnici, ke které navazuje pracovní sešit, se této problematice věnuje jen velmi stručně.

Je patrné, že v době ověřování pracovních listů měli intaktní žáci učivo osvojené, zatímco u žáků s SPU se stávalo, že se aplikace gramatických pravidel na rozlišování měkkých a tvrdých slabik di, ti, ni / dy, ty, ny nedařila. Bylo by vhodné u žáků s SPU rozvíjet rozlišování měkkých a tvrdých slabik di, ti, ni / dy, ty, ny, vždy individuálně, s pomůckami.

Žáky vyplňování pracovních listů bavilo. Velmi se jim líbily obrázky. Pracovní listy jsme vyráběli záměrně s obrázky, jednoduché. V průběhu vytváření pracovních listů nás zajímala zpětná vazba od žáků. Žáci s SPU si cenily písma, na které byly zvyklé, i jeho velikosti a obrázků, které si mohly vybarvit. Dle paní učitelky lze tyto pracovní listy využít nejen při individuální práci se žáky s SPU, ale i ve výuce českého jazyka ve druhé i třetí třídě.

Pomůcky k rozlišování měkkých a tvrdých slabik *di, ti, ni / dy, ty, ny*, které jsme vyráběli, jsme přizpůsobovali zájmům žáků s SPU. Šlo o doplnění stávajících pomůcek, které se v této škole při reedukaci SPU používaly. Žáci se na ně velmi těšili, nejen žáci s SPU. Pomůcky zaujaly celou třetí třídu. Od dětí, obzvláště děvčat, vyšel podnět k vyrábění i v rámci vyučování – ve výtvarné či pracovní činnosti. Z důvodu mimořádných opatření vlády v prevenci koronaviru, se školy uzavřely předtím, než jsme měly možnost pomůcky ověřit. Věříme však, že námi vyrobené pomůcky a pracovní listy mohou být těmto žákům s SPU podporou až se školy opět otevrou nebo třeba inspirují někoho dalšího.

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce je rozdělena do dvou částí, na teoretickou a praktickou. Teoretická obsahuje dvě kapitoly. První kapitola popisuje SPU, předně dyslexii, dysortografii a dysgrafii, jejich projevy a stručně nastiňuje jejich příčiny a diagnostiku. Druhá kapitola se věnuje práci s žáky s SPU, zásadám práce s žáky s SPU, reedukaci SPU. Dále popisuje pomůcky k reedukaci SPU, konkrétně rozlišování měkkých a tvrdých slabiky di – ti - ni, dy – ty - ny, které lze pořídit na trhu i které si školy vyrábí samy.

V praktické části jsme se věnovali návrhu tvorby pracovních listů a pomůcek pro žáky s SPU, což bylo hlavním cílem této bakalářské práce. Snažili jsme se vytvořit hravou a zábavnou formou pracovní listy a pomůcky k procvičení rozlišování slabik měkkých a tvrdých slabik di – ti - ni, dy – ty - ny pro konkrétní žáky s SPU.

Hlavním cílem bakalářské práce bylo vytvořit pracovní listy a pomůcky k procvičení rozlišování slabik di – ti - ni, dy – ty - ny pro děti s SPU, dílčími cíli bylo tyto pracovní listy a pomůcky ověřit. Každá sada pracovních listů obsahuje návod, hodnocení žáky, jak je cvičení bavilo i ověření z praxe. Díky zpětné vazbě od dětí jsme mohli tvorbu následujících pracovních listů přizpůsobit a formovat tvorbu pomůcek. Nejdůležitější pro nás byla motivace dětí. Pracovní listy jsme tvořili konkrétním dětem přímo na míru, motivované jejich zájmy. Při práci s pomůckami, které k pracovním listům navazují je vždy třeba individuální práce pedagoga se žákem s SPU.

Z důvodu mimořádných opatření vlády v prevenci koronaviru, se školy uzavřely předtím, než jsme měly možnost pomůcky ověřit. Věříme však, že námi vyrobené pomůcky a pracovní listy mohou být žákům s SPU podporou, až se školy opět otevrou.

Budeme rádi, pokud námi vytvořené pracovní listy a pomůcky inspirují další pedagogy či osoby, které mají v péči děti s SPU nebo pokud se námi vytvořené pomůcky uplatní i v jiné oblasti např. při nácviku pravolevé orientace, u žáků s mentálním postižením nebo při výuce této problematiky u žáků intaktních.

Věříme, že se nám povedlo splnit cíl, který jsme si na začátku dali, a to vytvořit pracovní listy a pomůcky se zaměřením na rozlišování měkkých a tvrdých slabik di – ti - ni, dy – ty – ny.

SEZNAM ZKRATEK

AP – asistent pedagoga

apod. – a podobně

b. r. – bez uvedení roku

ČR – Česká republika

ICD - International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems

MKN – Mezinárodní klasifikace nemocí

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

např. – například

NKS – narušená komunikační schopnost

PO – podpůrná opatření

PPP – pedagogicko-psychologická poradna

RVP ZV – rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

SPU – specifické poruchy učení

SVP – speciální vzdělávací potřeby

ŠVP – školní vzdělávací program

tzv. - takzvaně

ZŠ – základní škola

SEZNAM LITERATURY

- BARTOŇOVÁ, Miroslava a Marie VÍTKOVÁ. 2011. *Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami V., 1. vyd.: Education of pupils with special educational needs V.* Brno: Paido, ISBN 978-80-7315-220-8.
- BARTOŇOVÁ, Miroslava a Marie VÍTKOVÁ. 2012. *Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami VI., 1. vyd.: Education of pupils with special educational needs VI.* Brno: Paido, ISBN 978-80-7315-235-2.
- BARTOŇOVÁ, Miroslava a Marie VÍTKOVÁ. 2016. *Strategie vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v inkluzivním prostředí základní školy: texty k distančnímu vzdělávání.* Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-255-0.
- BARTOŇOVÁ, Miroslava. 2010. *Kapitoly ze specifických poruch učení I: vymezení současné problematiky.* 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-5299-4.
- BARTOŇOVÁ, Miroslava. *Kapitoly ze specifických poruch učení II: reedukace specifických poruch učení.* 1. vyd., Brno. 2005. Masarykova univerzita. ISBN 80-210-3822-5.
- BARTOŇOVÁ, Miroslava. *Specifické poruchy učení: text k distančnímu vzdělávání.* 2., rozšířené a aktualizované vydání. 2018. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-266-6.
- BENDO VÁ, Petra. *Dítě s narušenou komunikační schopností ve škole.* 2011. Praha, Grada Publishing. ISBN 978-80-247-7255-4.
- BUREŠOVÁ, Jarmila. 2017. *Povíme vám o dysortografii a dysgrafii: průvodce pro rodinu a přátele.* Brno: Edika. ISBN 978-80-266-1106-6.
- ČERNÁ, Lenka. *Specifické poruchy učení: soubor pracovních listů k nápravě dyslexie, dysortografie a dysgrafie na 1. stupni ZŠ.* 2007. Praha: Pražská pedagogicko-psychologická poradna. ISBN neuvedeno.
- GIRGLOVÁ, Veronika. *Komunikativní kompetence žáků s narušenou komunikační schopností v základním vzdělávání.* 2013. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-6401-0.
- JUCOVIČOVÁ, Drahomíra a Hana ŽÁČKOVÁ. *Dyslexie: metody reedukace specifických poruch učení.* 2004. Praha: D + H.

JUCOVIČOVÁ, Drahomíra a Hana ŽÁČKOVÁ. *Dysortografie: metody reedukace specifických poruch učení*. dotisk 2017. 2. vyd. Praha: D + H. ISBN 978-80-87295-10-6.

JUCOVIČOVÁ, Drahomíra. *Reedukace specifických poruch učení u dětí*. 2014. 2. vyd. Praha: Portál. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 978-80-262-0645-3.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Dyslexie: specifické poruchy čtení*. 1995. 3. upr. a rozšíř. vyd. Jinočany: H&H. ISBN 80-85787-27-X.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Vývojové poruchy čtení*. 1972. Praha: SPN, 1972. Edice speciální pedagogiky. ISBN neuvedeno.

MICHALOVÁ, Zdeňka. *Specifické poruchy učení na druhém stupni ZŠ a na školách středních*. 2004. 2., rozš. vyd. Havlíčkův Brod: Tobiáš. ISBN 80-7311-021-0

POKORNÁ, Věra. *Cvičení pro děti se specifickými poruchami učení: rozvoj vnímání a poznávání*. 2011. Vyd. 5. Praha: Portál. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 978-80-7367-931-6.

TREUOVÁ, Hana. *Pracovní sešit k nápravě vývojových poruch učení v českém jazyce: (žákům ve specializovaných třídách)*. Seš. 1. 1994. 2. vyd. Havlíčkův Brod: Tobiáš, Speciální pedagogika. ISBN 80-85808-21-8.

TREUOVÁ, Hana. *Pracovní sešit k nápravě vývojových poruch učení v českém jazyce: Určeno žákům ve specializovaných třídách*. Seš. 2. 1994. Havlíčkův Brod: Tobiáš. Speciální pedagogika. ISBN 80-85808-23-4.

TREUOVÁ, Hana. *Pracovní sešit k nápravě vývojových poruch učení v českém jazyce I*. [Seš.] 1. 1998. 3. přeprac. vyd. Havlíčkův Brod: Tobiáš, ISBN 80-85808-58-7.

TREUOVÁ, Hana. *Pracovní sešit k nápravě vývojových poruch učení v českém jazyce II*. [Seš.] 2. 2001. 2. přeprac. vyd. Havlíčkův Brod: Tobiáš, ISBN 80-7311-002-4.

ZELINKOVÁ, Olga. *Cvičení pro dyslektiky. [Sv.] 2, Rozlišování slabik dy - di, ty - ti, ny - ni*. 1993. Olomouc: Pedagogicko-psychologická poradna. ISBN neuvedeno.

ZELINKOVÁ, Olga. *Pavučinka: soubor cvičení sluchového vnímání: cvičení sluchového vnímání a rozlišování délky samohlásek, slabik dy - di, ty - ti, ny - ni a sykavek*. 2010. Ilustroval Lída ŠÁMALOVÁ. Havlíčkův Brod: Tobiáš. ISBN 978-80-7311-111-3.

ZELINKOVÁ, Olga. *Poruchy učení: dyslexie, dysgrafie, dysortografie, dyskalkulie, dyspraxie, ADHD*. 2015. Vyd. 12. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0875-4.

ČASOPIS

MERTIN, Václav. *Školní poradenství v praxi: nový odborný časopis pro poradenské pracovníky*. Praha: Wolters Kluwer, 2018-. ISSN 2336-3436. Dostupné z: <https://www.rizeniskoly.cz/>

INTERNETOVÉ ZDROJE

ÚZIS. *Příprava MKN-11*. [online]. 2019. [cit. 2020-05-07]. Dostupné z [www: https://www.uzis.cz/index.php?pg=registry-sber-dat--klasifikace--mezinarodni-klasifikace-nemoci#mkn11](http://www.uzis.cz/index.php?pg=registry-sber-dat--klasifikace--mezinarodni-klasifikace-nemoci#mkn11).

WHO. *Groups that were involved in ICD-11 Revision*. [online]. 2019. [cit. 2020-05-07]. Dostupné z [www: https://icd.who.int/browse11/l-m/en#/http://id.who.int/icd/entity/1008636089](https://icd.who.int/browse11/l-m/en#/http://id.who.int/icd/entity/1008636089).

UČEBNICE VANÍČEK, (b.r.). [online]. [cit. 2020-05-07]. Dostupné z [www: https://www.ucebnicevanicek.cz/produkt/hmatova-desticka](https://www.ucebnicevanicek.cz/produkt/hmatova-desticka)

Didaktika.shop, (b.r.). *Základní škola. Pomůcky pro 1. stupeň*. [online]. [cit. 2020-05-07]. Dostupné z [www: http://www.didaktikashop.cz/Pomucky-Zakladni-skoly-prvni-stupen.aspx?Prod=389](http://www.didaktikashop.cz/Pomucky-Zakladni-skoly-prvni-stupen.aspx?Prod=389) [online]. [cit. 2020-05-07]. Dostupné z [www: http://www.didaktikashop.cz/Pomucky-Zakladni-skoly-prvni-stupen.aspx?Prod=389](http://www.didaktikashop.cz/Pomucky-Zakladni-skoly-prvni-stupen.aspx?Prod=389)

DIPO, (b.r.). [online]. [cit. 2020-05-07]. Dostupné z [www: https://www.skolni-pomucky.eu/hlavni-oddeleni/vsechny-kategorie/ucebni-pomucky/sp.pedagogika/kostky-pro-dyslektiky-%280%2001%20D02-1-153F%29.html?ItemIdx=7](https://www.skolni-pomucky.eu/hlavni-oddeleni/vsechny-kategorie/ucebni-pomucky/sp.pedagogika/kostky-pro-dyslektiky-%280%2001%20D02-1-153F%29.html?ItemIdx=7)

PPP Ostrava. *Co dělat když máme doma dítě s dysortografií* [online]. 2019. [cit. 2020-05-07]. Dostupné také z [www: http://www.ppp-ostrava.cz/co-mame-delat-kdyz-mame-doma-dite-s-dysortografii/](http://www.ppp-ostrava.cz/co-mame-delat-kdyz-mame-doma-dite-s-dysortografii/)

MŠMT. *Statistická ročenka školství - výkonové ukazatele*. [online]. 2020. [cit. 2020-05-07]. Dostupné také z [www: http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp](http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp)

SEZNAM ODKAZŮ OBRÁZKŮ

UČEBNICE VANÍČEK, (b.r.). [online]. [cit. 2020-05-07]. Dostupné z www: <https://www.ucebnicevanicek.cz/produkt/hmatova-desticka>

Didaktika.shop, (b.r.). Základní škola. Pomůcky pro 1. stupeň. [online]. [cit. 2020-05-07]. Dostupné z www: <http://www.didaktikashop.cz/Pomucky-Zakladni-skoly-prvni-stupen.aspx?Prod=389> [online]. [cit. 2020-05-07]. Dostupné z www: <http://www.didaktikashop.cz/Pomucky-Zakladni-skoly-prvni-stupen.aspx?Prod=389>

DIPO, (b.r.). [online]. [cit. 2020-05-07]. Dostupné z www: <https://www.skolni-pomucky.eu/hlavni-oddeleni/vsechny-kategorie/ucebni-pomucky/sp.pedagogika/kostky-pro-dyslektiky-%280%2001%20D02-1-153F%29.html?ItemIdx=7>

PPP Ostrava. *Co dělat když máme doma dítě s dysortografií* [online]. 2019. [cit. 2020-05-07]. Dostupné také z www: <http://www.ppp-ostrava.cz/co-mame-delat-kdyz-mame-doma-dite-s-dysortografii/>

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Návod k pomůcce - mačkadlu	38
Tabulka 2 Hodnotící smajlíci	39
Tabulka 3 Návod k pracovnímu list č. 1 na procvičení rozlišování slabik dy - di	41
Tabulka 4 Návod k pracovnímu list č.2 na procvičení rozlišování slabik ty - ti	45
Tabulka 5 Návod k pracovnímu list č. 3 na procvičení rozlišování slabik ny - ni	49

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 Podíl podle druhu postižení v základních školách ve školním roce 2019/20 (%).....27

Graf 2 Podíl SPU podle pohlaví v základních školách ve školním roce 2019/20 (%).....28

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Hmatová tabulka k rozlišování krátkých, dlouhých slabik di, ti, ni / dy, ty, ny v tiskací formě	24
Obrázek 2 Hmatová tabulka k rozlišování i – í / y - ý v psací formě v obdélníku	25
Obrázek 3 Kostky s rozlišením všech měkkých a tvrdých hlásek.....	25
Obrázek 4 Pomůcka na rozlišování slabik di, ti, ni / dy, ty, ny.....	25
Obrázek 5 Vyráběná pomůcka na rozlišování slabiky di, ti, ni / dy, ty, ny.....	26
Obrázek 6 Pomůcka na rozlišování slabik dy, ty, ny	32
Obrázek 7 Výroba pomůcky na tvrdé slabiky dy, ty, ny	33
Obrázek 8 Výroba pomůcky na měkké slabiky di, ti, ni	33
Obrázek 9 - výroba pomůcky na měkké slabiky di, ti, ni.....	34
Obrázek 10 Pomůcky na rozlišování měkkých a tvrdých slabik ve formě náramků	34
Obrázek 11 Pomůcka na rozlišování slabik dy, ty, ny.....	35
Obrázek 12 Výroba pomůcky na tvrdé slabiky dy, ty, ny	36
Obrázek 13 Pomůcka na měkké slabiky.....	36
Obrázek 14 Výroba pomůcky na měkké slabiky.....	37
Obrázek 15 Úvodní list k pracovním listům.....	40
Obrázek 16 Pracovní list č.1 cv. 1 na procvičení rozlišování slabik dy - di.....	41
Obrázek 17 Pracovní list č.1 cv. 2 na procvičení rozlišování slabik dy - di.....	42
Obrázek 18 Pracovní list č.1 cv. 3 na procvičení rozlišování slabik dy - di.....	43
Obrázek 19 Pracovní list č. 1 cv. 4 na procvičení rozlišování slabik dy - di.....	44
Obrázek 20 Pracovní list č. 2 cv. 1 na procvičení rozlišování slabik ty - ti	45
Obrázek 21 Pracovní list č. 2 cv. 2 na procvičení rozlišování slabik ty - ti	46
Obrázek 22 Pracovní list č. 2 cv. 3 na procvičení rozlišování slabik ty - ti	47
Obrázek 23 Pracovní list č. 2 cv. 4 na procvičení rozlišování slabik ty - ti	48
Obrázek 24 Pracovní list č. 3 cv. 1 na procvičení rozlišování slabik ny - ni.....	49
Obrázek 25 Pracovní list č. 3 cv. 2 na procvičení rozlišování slabik ny - ni.....	50
Obrázek 26 Pracovní list č. 3 cv. 3 na procvičení rozlišování slabik ny - ni.....	51
Obrázek 27 Pracovní list č. 3 cv. 4 na procvičení rozlišování slabik ny - ni.....	52

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 – Informovaný souhlas

Příloha č. 2 – úvodní list k pracovním listům

Příloha č. 3 – pracovní list č. 1 cvičení 1

Příloha č. 4 – pracovní list č. 1 cvičení 2

Příloha č. 5 – pracovní list č. 1 cvičení 3

Příloha č. 6 – pracovní list č. 1 cvičení 4

Příloha č. 7 – pracovní list č. 2 cvičení 1

Příloha č. 8 – pracovní list č. 2 cvičení 2

Příloha č. 9 – pracovní list č. 2 cvičení 3

Příloha č. 10 – pracovní list č. 2 cvičení 4

Příloha č. 11 – pracovní list č. 3 cvičení 1

Příloha č. 12 – pracovní list č. 3 cvičení 2

Příloha č. 13 – pracovní list č. 3 cvičení 3

Příloha č. 14 – pracovní list č. 3 cvičení 4

Příloha č. 1 – informovaný souhlas

INFORMOVANÝ SOUHLAS

Informovaný souhlas týkající se bakalářské práce na téma:

Návrh pracovních listů a pomůcek pro práci se žáky s SPU

Žádám Vás o souhlas s poskytováním výzkumného materiálu pro výzkumný projekt ve písemného materiálu a účasti svého dítěte....., nar. Tento souhlas je poskytován na dobu neurčitou. Je Vaším právem kdykoliv odstoupit. Pro odstoupení je třeba písemná forma.

Vzhledem k citlivosti zkoumané problematiky je náležitá pozornost věnována etickým otázkám a zajištění bezpečí informantů. Důraz je kladen na:

- (1) Anonymitu informantů – budou odstraněny (i potenciálně) identifikující údaje.
- (2) Mlčenlivost výzkumnice ve vztahu k osobním údajům o účastnících výzkumu (s tím, že s výzkumným materiálem budu pracovat výhradně já).
- (3) Jako informant/informantka máte právo kdykoli odstoupit od výzkumné aktivity.

Děkuji za pozornost věnovanou těmto informacím a žádám Vás tímto o poskytnutí souhlasu s Vaší účastí ve výzkumu.

Daniela Baráková

Podpis:

Podle zákona 101/2000 sbírky o ochraně osobních údajů ve znění pozdějších předpisů uděluji souhlas s účastí v uvedeném výzkumném projektu a s poskytnutím výzkumného materiálu.

Zákonný zástupce Podpis:

V dne

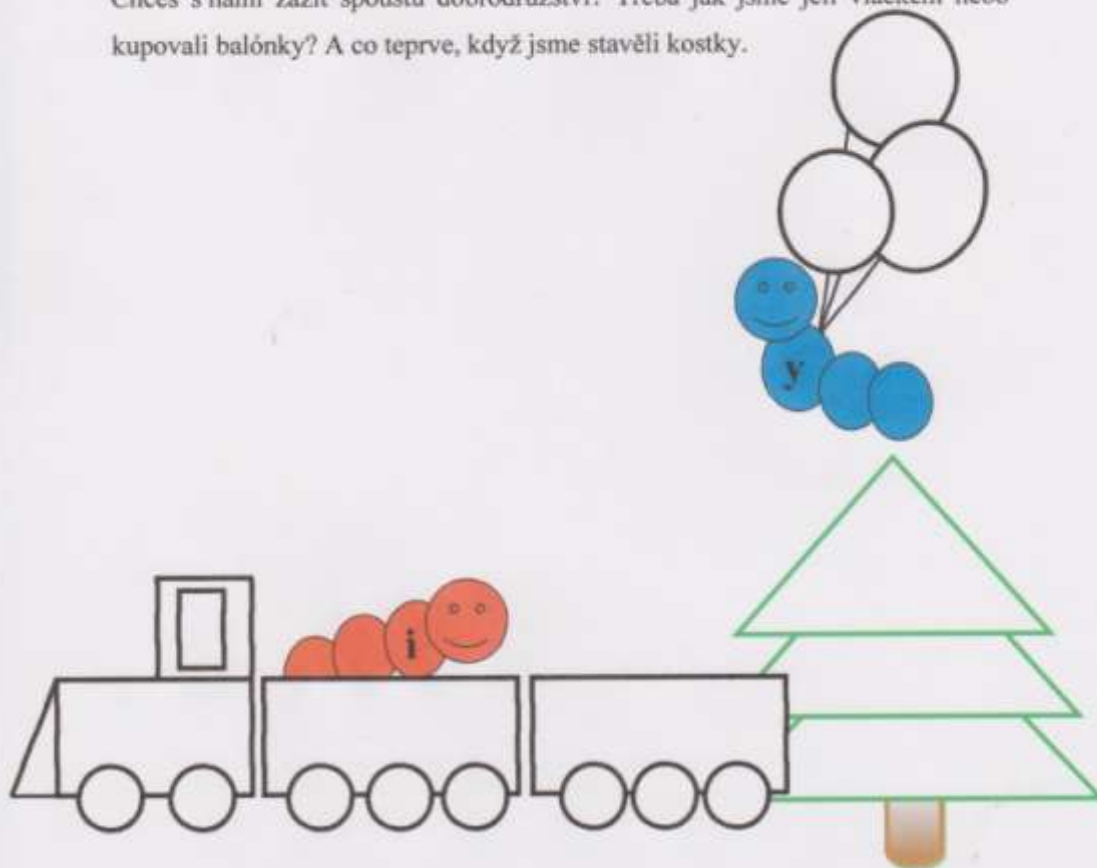
Příloha č. 2 – úvodní list k pracovním listům

Úvodní příběh k pracovním listům

Ahoj,

jsme dva kamarádi, kteří si rádi hrají se slabikami. S námi učení není nuda. Chceš s námi zažít spoustu dobrodružství? Třeba jak jsme jeli vláčkem nebo kupovali balóčky? A co teprve, když jsme stavěli kostky.

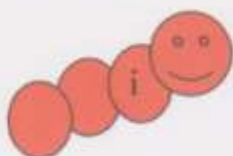

Příloha č. 3 – pracovní list č. 1 cvičení 1

Pracovní listy - slova obsahující slabiku DY-DI

Cvičení 1

Čti slova, doplň i nebo y. Potom spoj slova se správným obrázkem. Obrázky si můžeš vybarvit.

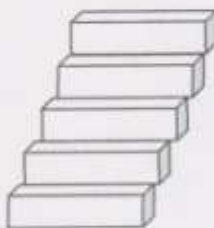
hrad__

srd__čko

hvězd__čka

schod__

jahod__

Můžeš vybarvit smajlíka, jak tě cvičení bavilo – nebavilo.

Příloha č. 4 – pracovní list č. 1 cvičení 2

Pracovní listy - slova obsahující slabiku DY-DI

Cvičení 2

Čti slova, doplň i nebo y. Potom spoj slova na listech k housenkám, slova obsahující slabiku di k červené housence, slova obsahující slabiku dy k modré housence.

Můžeš vybarvit smajlíka, jak tě cvičení bavilo – nebavilo.

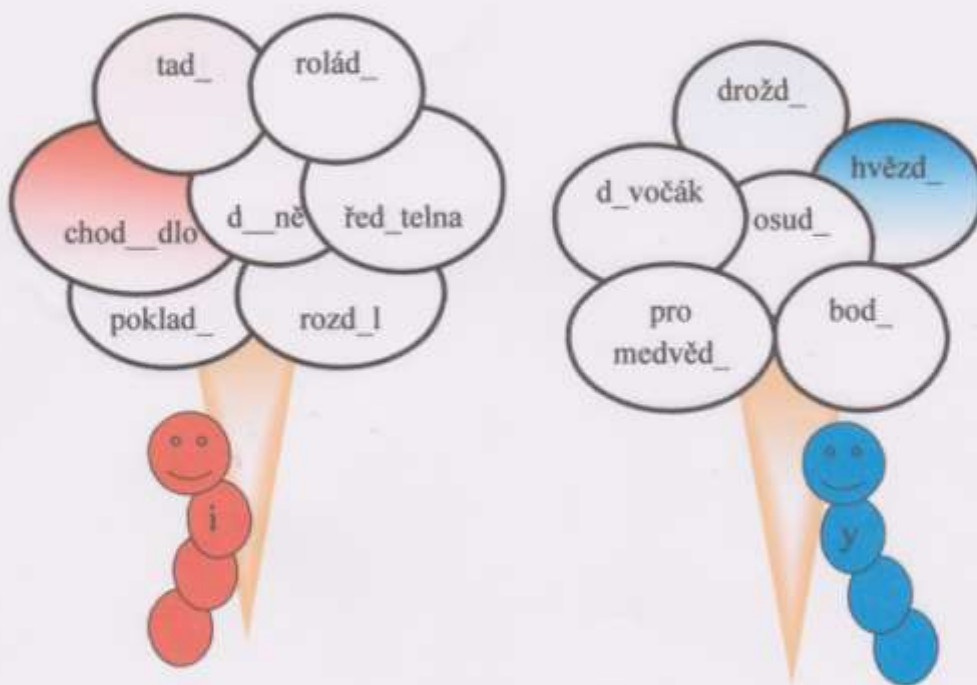
Příloha č. 5 – pracovní list č. 1 cvičení 3

Pracovní listy - slova obsahující slabiku DY-DI

Cvičení 3

Housenky dostaly chuť na zmrzlinu. Jedna má ráda jahodovou zmrzlinu, druhá má ráda šmouli zmrzlinu. Prodavač to popletl a kopečky promíchal. Pomůžeš jim?

Přečti slova, doplň i nebo y. Kopečky zmrzliny s měkkým i vybarvi červeně, kopečky s tvrdým y vybarvi modře.

Můžeš vybarvit smajlíka, jak tě cvičení bavilo – nebavilo.

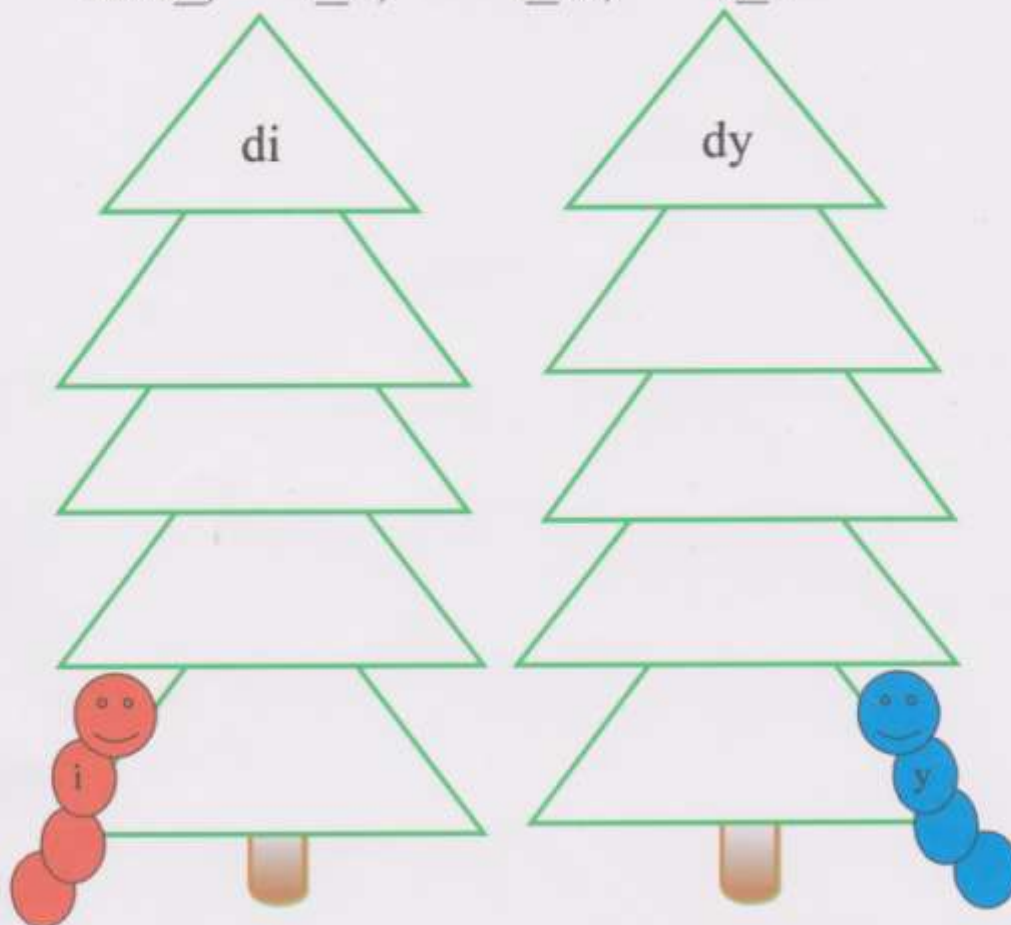
Příloha č. 6 – pracovní list č. 1 cvičení 4

Pracovní listy - slova obsahující slabiku DY-DI

Cvičení 4

Přečti slova, doplň i nebo y. Potom je napiš do správného stromečku.

d_m, s had_, sad_, bud_, hrad_, chod_,
zahrad_, d_ka, d_vka, d_lo

Můžeš vybarvit smajlíka, jak tě cvičení bavilo – nebavilo.

Příloha č. 7 – pracovní list č. 2 cvičení 1

Pracovní listy - slova obsahující slabiku TY-TI

Cvičení 1

Čti slova, doplň i nebo y. Potom spoj slova v rámečcích se správným obrázkem. Obrázky si můžeš vybarvit.

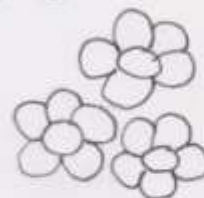
šat__

mot__l

květ__

not__

aut__čko

Můžeš vybarvit smajlíka, jak tě cvičení bavilo – nebavilo.

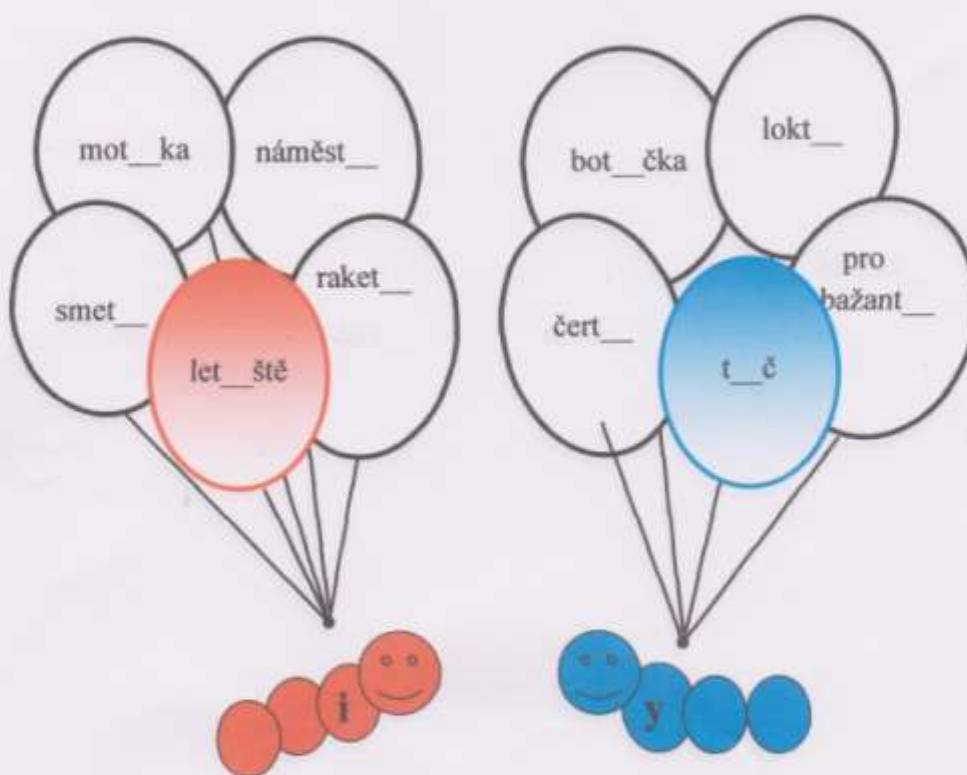

Příloha č. 8 – pracovní list č. 2 cvičení 2

Pracovní listy - slova obsahující slabiku TY-TI

Cvičení 2

Housenky si koupily balóny, ale popletly se jim. Pomůžeš jim? Přečti slova, doplň i nebo y. Balóny s měkkým i vybarvi červeně, balóny s tvrdým y vybarvi modře.

Můžeš vybarvit smajlíka, jak tě cvičení bavilo – nebavilo.

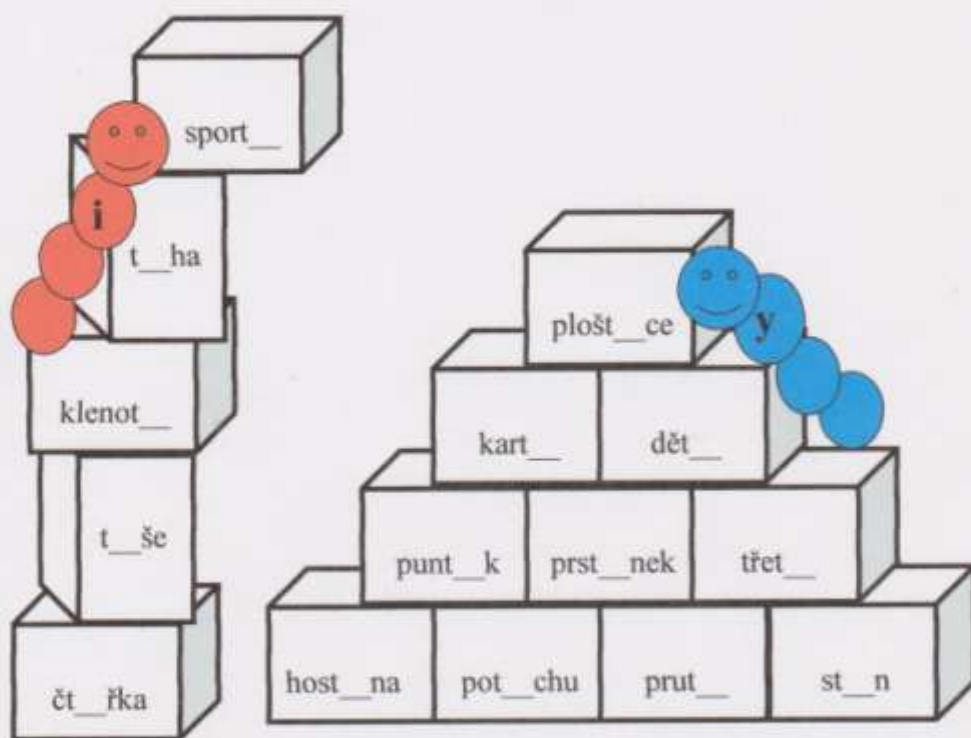

Příloha č. 9 – pracovní list č. 2 cvičení 3

Pracovní listy - slova obsahující slabiku TY-TI

Cvičení 3

Housenky si hrály s kostkami, ale popletly se jim. Pomůžeš jim? Přečti slova, doplň i nebo y. Kostky s měkkým i vybarvi červeně, kostky s tvrdým y vybarvi modře.

Můžeš vybarvit smajlíka, jak tě cvičení bavilo – nebavilo.

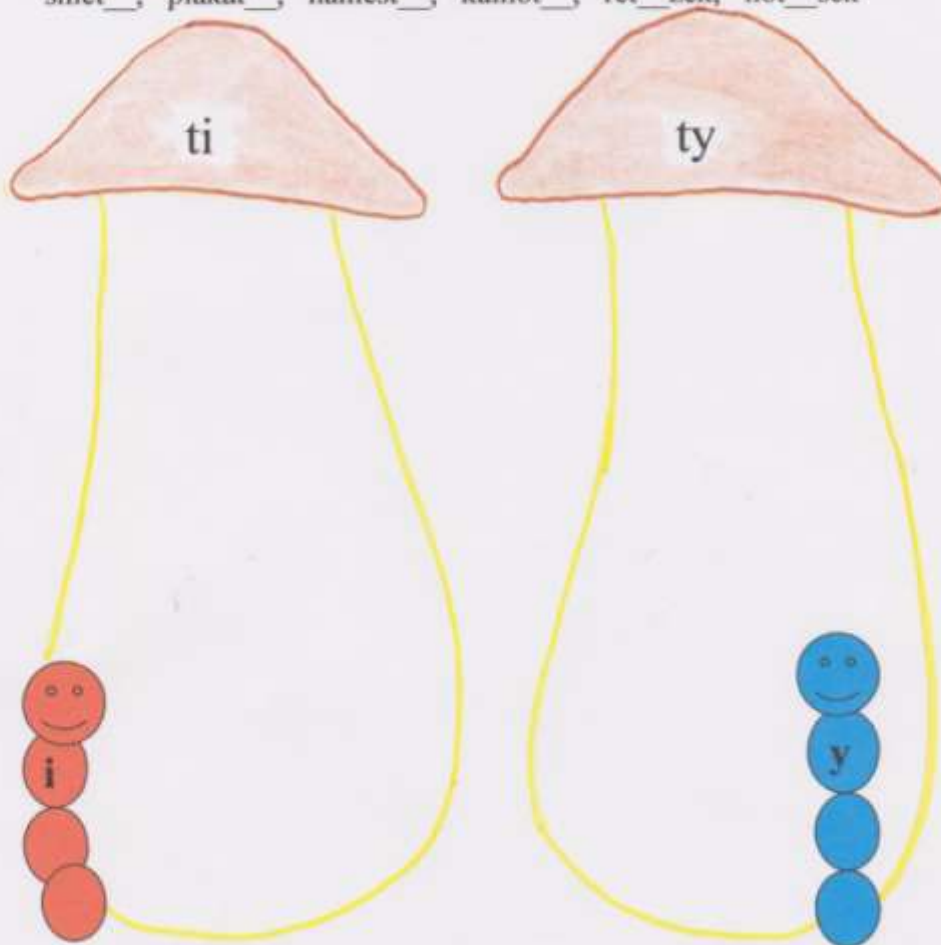
Příloha č. 10 – pracovní list č. 2 cvičení 4

Pracovní listy - slova obsahující slabiku TY-TI

Cvičení 4

Přečti slova, doplň i nebo y. Potom je napiš do správného hříbečku.

t__gr, t__cho, chat__, t__skárna, most__, let__ště, bucht__,
smet__, plakát__, náměst__, kalhot__, řet__zek, not__sek

Můžeš vybarvit smajlíka, jak tě cvičení bavilo – nebavilo.

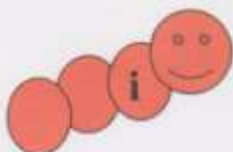

Příloha č. 11 – pracovní list č. 3 cvičení 1

Pracovní listy - slova obsahující slabiku NY-NI

Cvičení 1

Přečti slova, doplň i nebo y. Potom spoj slova v rámečcích se správným obrázkem. Obrázky si můžeš vybarvit.

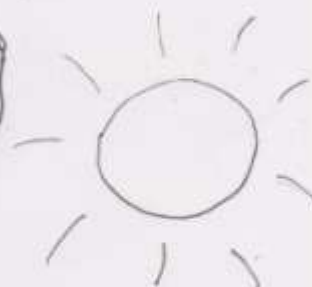
banán__

slun__čko

deštn__k

bombón__

jedn__čka

Můžeš vybarvit smajlíka, jak tě cvičení bavilo – nebavilo.

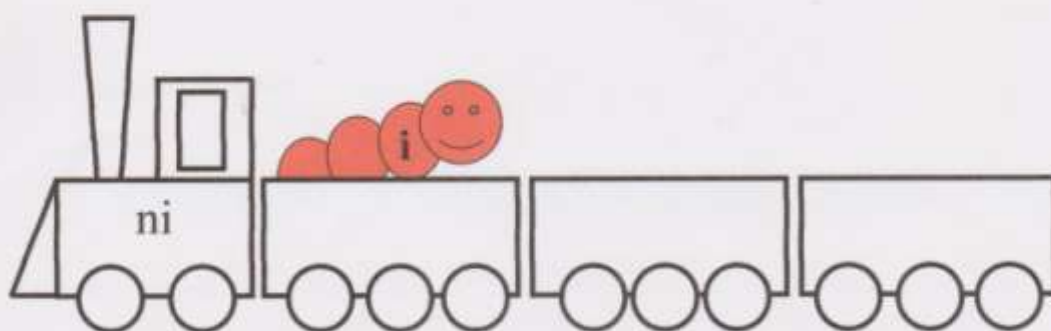
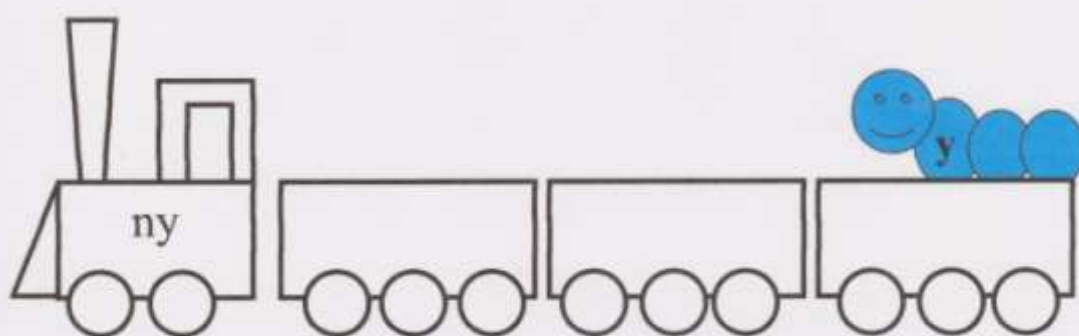
Příloha č. 12 – pracovní list č. 3 cvičení 2

Pracovní listy - slova obsahující slabiku NY-NI

Cvičení 2

Přečti slova, doplň i nebo y. Potom je napiš do správného vláčku.

kaštan __, sklen __ce, den __k, záclon __, hn __zdo, pupen __.

Můžeš vybarvit smajlíka, jak tě cvičení bavilo – nebavilo.

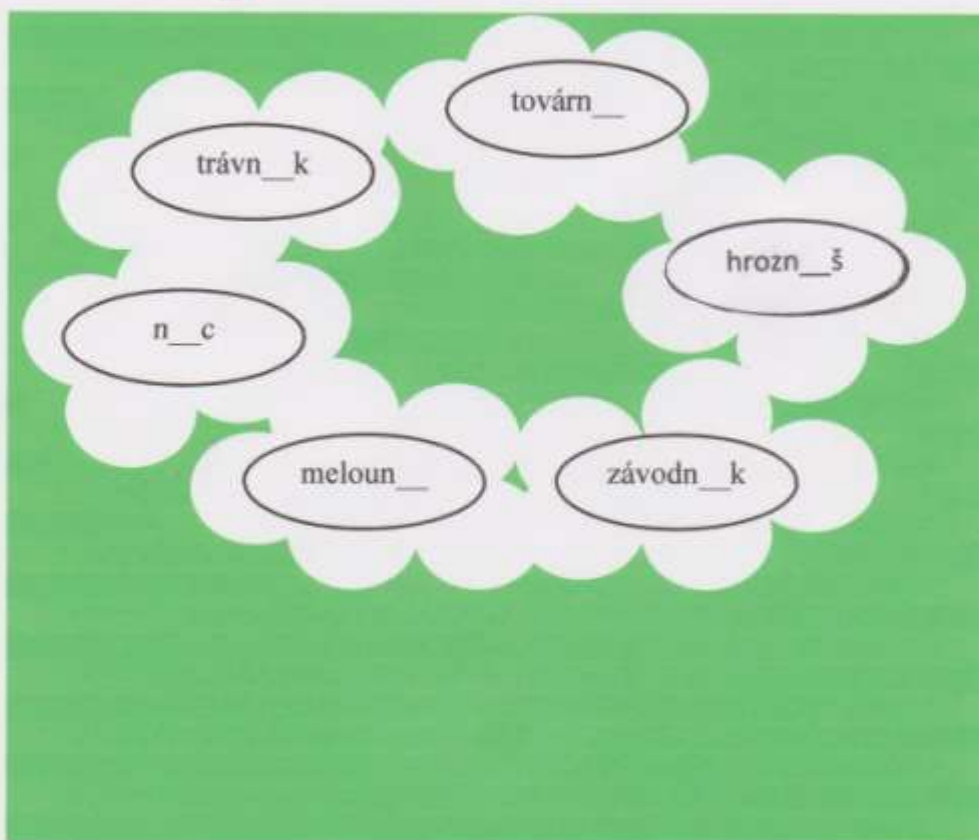

Příloha č. 13 – pracovní list č. 3 cvičení 3

Pracovní listy - slova obsahující slabiku NY-NI

Cvičení 3

Přečti slova, doplň i nebo y. Kytičky s měkkým i vybarvi červeně, kytičky s tvrdým y vybarvi modře.

Můžeš vybarvit smajlíka, jak tě cvičení bavilo – nebavilo.

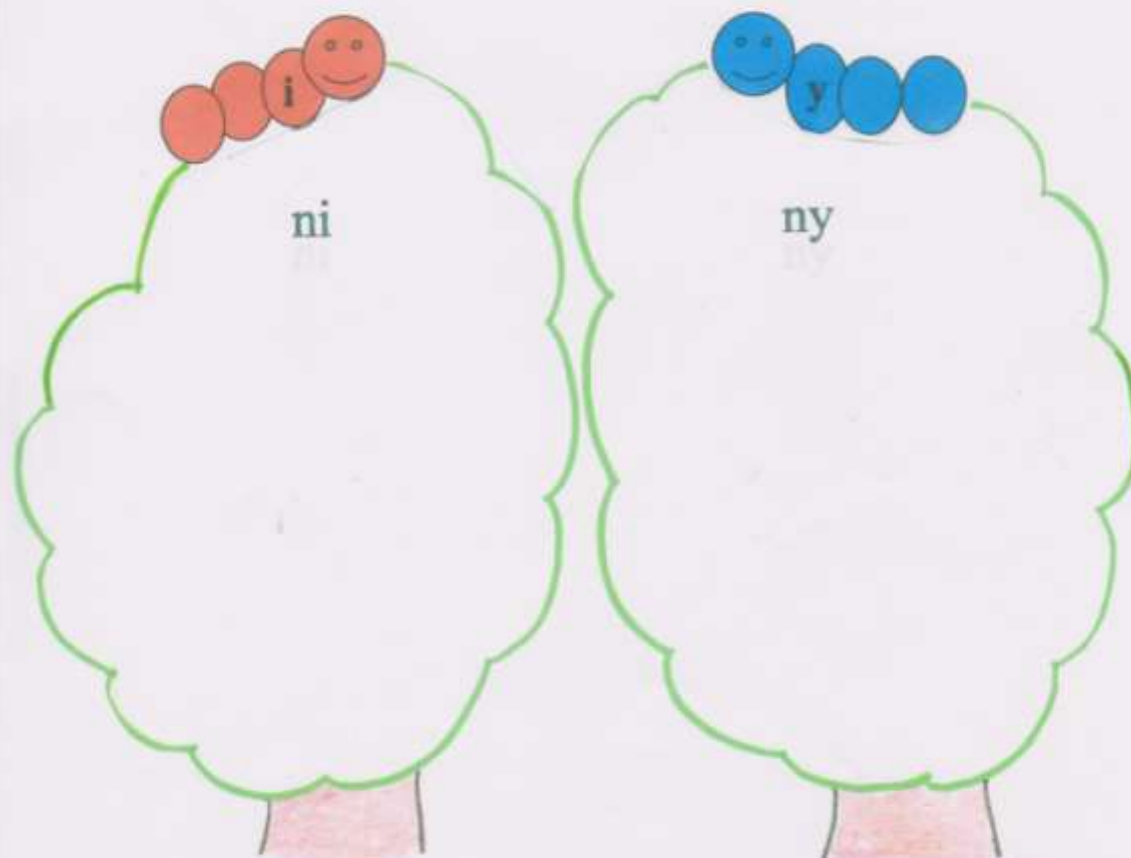
Příloha č. 14 – pracovní list č. 3 cvičení 4

Pracovní listy - slova obsahující slabiku NY-NI

Cvičení 4

Přečti slova, doplň i nebo y. Potom je napiš do správného stromečku.

n_t, člun_, chodn_k, písn_čka, bedn_, zelen_na,
n_kdo, vodn_k, srn_, vesn_ce, mraven_ště

Můžeš vybarvit smajlíka, jak tě cvičení bavilo – nebavilo.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Daniela Baráková
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	doc. PhDr. Vojtech Regec, Ph.D.
Rok obhajoby:	2020

Název práce:	Návrh pracovních listů a pomůcek pro práci s dětmi s SPU
Název práce v angličtině:	The suggestion of worksheets and tools for pupils with specific learning disabilities
Anotace práce:	Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část se zabývá specifickými poruchami učení – dyslexií, dysgrafií, dysortografií, reedukací SPU. Praktická část se zabývá tvorbou pracovních listů a pomůcek pro žáky s SPU. Cílem této práce bylo vytvořit pracovní listy a pomůcky pro žáky se specifickými poruchami učení na prvním stupni základní školy.
Klíčová slova:	Specifické poruchy učení, český jazyk, vzdělávání I. stupeň, pracovní listy a pomůcky
Anotace v angličtině:	The bachelor thesis is divided into theoretical and practical part. The theoretical part deals with specific learning disabilities – dyslexia, dysgraphia, dysortographia, re-education specific learning disabilities. The practical part deals with creation of worksheets and tools for pupils with specific learning disabilities of a primary education. The aim of the thesis was to create worksheets and tools for pupils with specific learning disabilities in primary school.
Klíčová slova v angličtině:	Specific learning disabilities, Czech language, primary education, worksheets and tools
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 Informovaný souhlas, přílohy č. 2 – 14 pracovní listy
Rozsah práce:	58 stran
Jazyk práce:	Český jazyk